

Listy

Ročník 24
Cena 30 Kč / 1,20 €

4
2017

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Ján Mak – Rok po – chyby na oboch stranách • Ludmila Jirásková – Slováci a slovenský jazyk ve vybraných lokalitách ČR v sociologických sondách • Magdaléna Pajanková – Nadácia s krásnou dušou... • Jarmila Wankeová – Marta Nováková, prezidentka z Kysúc • Igor Válek – Povieš „SLOVART“, zaznie „kvalita“! • Anna Sláviková – Radošinci nemajú chybu • Monika Pulišová – Nikola Ďuricová • Anton Gajdoš – Milan Sládek • Jiří Jindra – D. C. Gajdusek • Miro Pogran – Rozkvitnuté Faro • Daniel Dangl – Cuky Luky • Ľuboslav Moza – Identifikačný kód Slovenska • Zuzana Štancelová – Jana Tothová, speváčka • Príloha Orišok

Výber programov v apríli a máji 2017

12. apríla 17.00 hod.

DNM, Praha 2, Vocelova 602/3

Podvečer k dokumentácii slovenskej kultúry v ČR, v ktorom sa zoznámime s činnosťou DOMUSu SM v ČR.

Prípravili členovia DOMUSu SM v ČR.

Podvečer sa uskutoční vďaka finančnej podpore MK ČR.

18. apríla 14.00 hod.

Gymnázium na Vítězné pláni

O Veľkej noci po Veľkej noci. Zvyky a tradície, ktoré už nepoznáme a sú súčasťou tradície slovanských národov.

Interaktívny seminár s hudobnými vložkami. Prípravili Mgr. Olga Mandová a PhDr. Helena Nosková, CSc. Seminár sa uskutoční vďaka finančnej podpore MŠMT, ktorú udelilo projektu DOMUS SM v ČR.

25. apríla 17.00 hod.

DNM, Praha 2, Vocelova 602/3

Svet knihy a prezentácia slovenských kníh. Podvečer s besedou o slovenských knihách a príprava na Svet knihy 2017

(11.–14. 5. Výstavišťa Holešovice)

29. apríla 18.00 hod.

Semily, Kolónia V Říkách

Pálenie čarodejníc

Prípravili Spolek slovenských Romů pěstující slovenský folklór a DOMUS SM v ČR. Akcia sa uskutoční vďaka finančnej podpore MŠMT, ktorú udelilo projektu DOMUS SM v ČR.

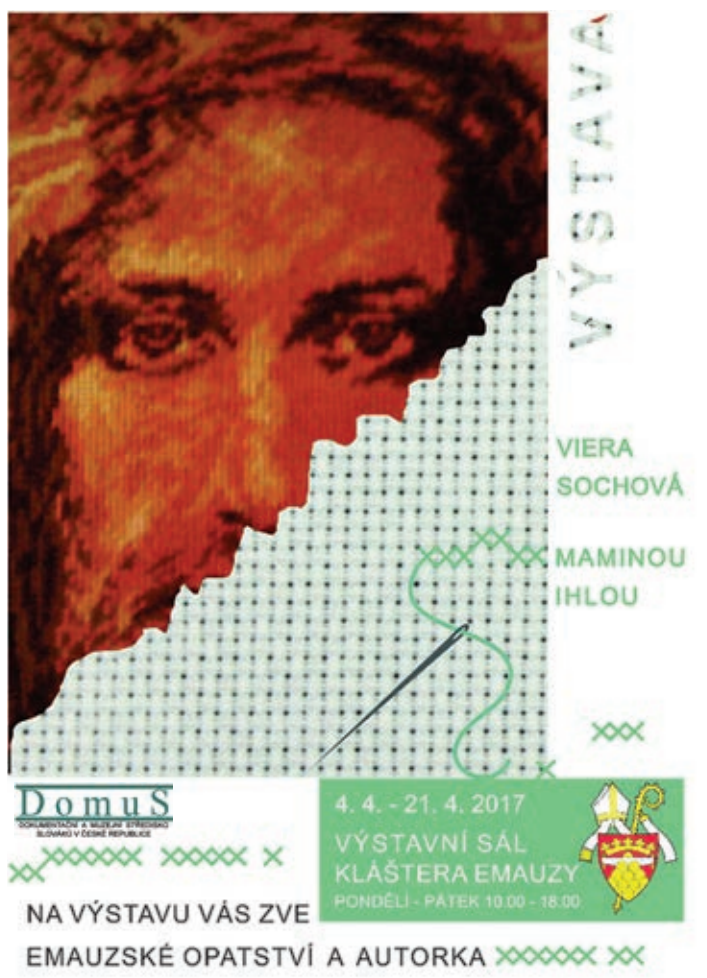
27.5.2017 18.00 Dom národnostných menšín
vstupné: ľubovoľné Vocelova 602/3, Praha 2 (metro I. P. Pavlova)

Mezinárodní klub Slovenka

Rusíní v Prahe

Slovo redaktora

Vážení a milí čitatelia,

Listy sa k vám dostávajú až po Veľkej noci, čo nás veľmi mrzí. Ešte nie sme navyknutí počítať s Veľkým piatom ako dňom sviatočným. Niekedy aj niektorým vypadne z pamäti, že Veľká noc je pohyblivý sviatok. Pre ďalších je takýto výpadok nepredstaviteľný, veď Veľká noc je očakávaný sviatok jari, pravda bez darčekov, čo jej zrejme najmä v posledných rokoch ubralo na popularite. Naopak, požaduje od nás pokoru, zamyslenie sa nad významom obete. A to bez akejkoľvek odmeny. Pre toto „násilie“ na ľudskej myslí sa stala v mnohých rodinách i generáciách len predĺženým jarným víkendom. Je to škoda, pretože z našich životov ubúda kus poézie, tradície, pamäti a do budúcnosti i spomienok. Nebudeme môcť takrečeno „na staré kolená“ len spomínať na televízne seriály a pohodové víkendy, keď každý z nich bol vlastne rovnaký. Nebol ničím ozvláštnený. Možno len počasím – niekedy bolo viacej slnka, inokedy zase menej a podobne.

V tomto čísle Listov nájdete okrem alarmujúcej aktuality Jána Maku článok o jednej veľmi potrebnej nadácii pre Slovákov v českom prostredí, pokračovanie nášho výskumu o význame slovenského jazyka v českých regiónoch, vtipné hodnotenie predstavenia Radošincov, zaujímavé čítanie o Portugalsku a rozhovory so zaujímavými Slovenkami. Významnú časť obsadili pozvánky. Ako sa dočítate, pozývame vás na premiéru nového slovenského filmu Cuky Luky so skvelým hereckým obsadením. Pre milovníkov drámy sme pripravili hru Ivana Bukovčana Kým kohút nezaspieva v naštudovaní slovenských ochotníkov z Pruského. Predstavenie sa uskutoční 27. 5. v Dome národnostných menšín v Prahe. Bohatá je ponuka programov Slovenského inštitútu prezentovaná na www.mzv.sk/sipraha

Veríme, že si vyberiete program, ktorý vás osloví.

Za redakciu *Helena Nosková*

OBSAH

Rok po – chyby na oboch stranách	2
<i>Ján Mak</i>	
Slováci a slovenský jazyk ve vybraných lokalitách ČR v sociologických sondách	4
<i>Ludmila Jirásková</i>	
Nadácia s krásnou dušou... ..	8
<i>Magdaléna Pajanková</i>	
Marta Nováková, prezidentka z Kysúc	10
<i>Jarmila Wankeová</i>	
Povieš „SLOVART“, zaznie „kvalita“!	12
<i>Igor Válek</i>	
Radošinci nemajú chybu	14
<i>Anna Sláviková</i>	
Nikola Ďuricová	16
<i>Monika Pulíšová</i>	
Milan Sládek	18
<i>Anton Gajdoš</i>	
D. C. Gajdusek	19
<i>Jiří Jindra</i>	
Rozkvitnuté Faro	20
<i>Miro Pogran</i>	
Cuky Luky	22
<i>Daniel Dangl</i>	
Identifikačný kód Slovenska	25
<i>Luboslav Moza</i>	
Jana Tothová, rozhovor	27
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Príloha Oriechok	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 4/2017 pripravili: Šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia Ing. Eva Zajíčková, CSc., tel.: 272 911 893, Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093, Mgr. Eva Belzová • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Toňa Revajová • e-maily: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • DTP: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 7. 4. 2017 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 € • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a čísla účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Obálka: Milan Šmíd: Tulipány

Líder SaS Richard Sulík považuje za najväčší problém Slovenska migrantov, šéf OĽaNO Igor Matovič korupciu. To, čo Slovensko neposúva dopredu, je dnes aj stav verejnej debaty, ktorý sa dá označiť za mizerný. Po roku vlády trojkoalície Smeru, SNS a Mosta-Híd sme sa dočkali diskusií, z ktorých boleli oči aj uši.

To, čo aktuálne vo verejnom diskurze chýba, sú štandardné hodnotiace otázky na kabinet. Čo ste urobili, ale hlavne čo urobíte v tomto roku, keďže je všeobecne známe, že čo vlády nestihnú v druhom roku, predovšetkým pokiaľ ide o zásadné, častokrát nepopulárne zmeny, už do konca volebného obdobia nemá šancu na úspech. Z minulosti si pamätám viacero tvrdých hodnotení

dostatok hlasov a zostaviť vládu opoziční lídri obúchávajú o hlavu niekomu, kto to dokáže a ešte to označujú za zradu. V každom prípade ide o slepú uličku, táto debata nikomu nič neprináša a je absolútne neplodná. Po roku vlády napriek tomu táto slepá ulička predstavuje lákavý cieľ pre množstvo komentátorov či moderátorov politických diskusií a aj opozičnej elity.

Ďalšími dvoma otázkami, ktoré dnes dominujú verejnému exkurzu a dominovali aj pri hodnoteniach roku vlády, sú kauzy podnikateľa Bašternáka, v byte ktorého býva premiér Fico a s ktorým obchodoval minister vnútra Robert Kaliňák, a zrušenie amnestií vydaných zastupujúcim prezidentom Vladimírom Mečiarom.

Rok po – chyby na oboch stranách

a otázok vládnucej elite, čo chce stihnúť v druhom roku zrealizovať, respektíve aspoň pripraviť a odštartovať začiatkom tretieho roka vládnutia. Išlo o akýsi zlomový moment odborného hodnotenia a výtlaku vládnej koalície.

Dnešná diskusia je bohužiaľ úplne inde. Väčšina médií spolu s opozíciou opakuje po x-tý krát, že Most-Híd a niekdajšia Sieť, ktorá sa rozpadla, zradili voličov, a podobne označujú aj tento kabinet, výčitky, prečo so Smerom, dostáva aj líder SNS Andrej Danko. Stále nerozumiem tomu, ako vlastnú neschopnosť získať

Bašternák je veľká ryba, ktorá má nespochybniteľne blízko k najvyšším špičkám Smeru – Ficovi a najmä Kaliňákovi. V minulosti sa vyšetrovanie pre daňové podvody voči Bašternákovi zastavilo, po opozičnom tlaku sa obnovilo a dnes je voči nemu vznesené obvinenie. Len pripomínam, že Bašternák od štátu zinkasoval 2 milióny eur na vratkách DPH. Išlo o podozrivý obchod, keď za 12 miliónov eur kúpil 7 bytov, pričom za ne zaplatil v hotovosti. Daňovej správe sa nezдалo divné, že podnikateľ dal v roku 2012 za jeden byt v priemere 1,7 milióna eur, a navyše v hotovosti.

Páči sa mi, ako sme sa dnes vedeli vyrovnáť s minulosťou!

Šťastný to človek! Udelili mu amnéziu.

Teraz nežartujem, podobný obchod výškou cien aj spôsobom platby si viem predstaviť v centre Moskvy, ale v Bratislave – vyľúčené. Minister vnútra to ale považuje za normálne, podľa neho išlo o dobu kešu, kedy sa takto postupovalo bežne. Bašternák sa stal negatívnym symbolom spôsobu vládnutia Smeru, na druhej strane, ide stále o čiastkový problém, ktorý v prípade hodnotenia ročného pôsobenia kabinetu a cieľov do budúcnosti prekryva iné, pre Slovensko rovnako podstatné témy, ktoré si vyžadujú systémové riešenia.

Mečiarove amnestie predstavujú jedny z najhorších spomienok na 90-te roky. Mečiar ako zastupujúci prezident vtedy vydal amnestie na skutky spáchané pri zavlečení prezidentovho syna Michala Kováča do Rakúska a rovnako amnestoval skutky spáchané pri zmarenom referende o vstupe SR do NATO a priamej voľbe prezidenta. Zavlečenie Kováča mladšieho slovenskými orgánmi (SIS) do zahraničia, vražda Róberta Remiáša ako aj zmarené referendum sa stali výkladnými skriňami najspodnejších prúdov autokratického ovládania štátu Vladimírom Mečiarom a nakoniec aj politickým hrobom niekdajšieho lídra HZDS. Išlo o tak silné symboly, že aj vďaka nim mohla v roku 1998 nastúpiť do vedenia štátu elita, ktorá Slovensko vrátila do Európy a dovedla ho do euroatlantických štruktúr. Napriek všetkým chybám išlo nespochybniteľne o kvalitatívne vyššiu ligu oproti Mečiarovi, samozrejme, s omnoho väčšou úctou k demokratickým tradíciám.

Vydanie amnestií na skutky únosu a zmarenia referenda sa nedajú označiť inak ako svinstvom. Ak si však máme naliať čistého vína, v parlamente návrh na zrušenie amnestií opakovane dávalo KDH, spolu šesťkrát, nikdy neuspel, ale čo je podstatnejšie, s výnimkou jediného vystúpenia Vladimíra Mečiara v roku 2006 nepriniesol výraznejšiu rozpravu v NR SR, respektíve sa nestal

témou, ktorá by vzbudila väčší záujem občanov. Mečiar sa v roku 2006 v rozprave k návrhu vyjadril: „Rozhodnutie je, že skutok sa nestal. To znamená žiadne ovplyvňovanie, objednávanie vraždy nebolo. Rozhodol ten, kto je oprávnený rozhodnúť. Ostatní ste gágajú, tária a pre mňa prďúsi.“ Rovnako vtedy povedal nasledovné: „Vo všetkých Lexových prípadoch ste kričali: Vinný! To kričali aj na Krista. A dneska ho prosíme o odpustenie všetci.“

Parlament teraz na zrušenie amnestií vyzval prezident Andrej Kiska. Návrh „symbolicky“ podal niekdajší tribun Ján Budaj. Za podporu zrušenia amnestií sa rozbehla aj internetová petícia, podporilo ju v krátkom čase niekoľko desiatok tisíc ľudí. Verejný tlak zosilnil film Únos, ktorý sa prípadu venuje. Tieto tri „intervencie“ v jednom čase a pozornosť verejnej mienky zabezpečili, že premiér Fico otočil. Roky tvrdil, že amnestie sú morálnym suterénom, ich zrušenie by bolo suterénom právnym. Po tlaku verejnosti predstavil návrh, aby o zrušení amnestií na návrh parlamentu rozhodoval ústavný súd. Tým prevzal tému z rúk opozície na svoje plecia a opäť diskutuje podmienky a drží opraty v rukách.

Aj tu však ide predovšetkým o symbol a vyrovnanie sa s minulosťou. Je to správne, ale podobne ako pri Bašternákovi slúži aj na odvedenie pozornosti od problémov, ktoré sú na stole tu a teraz.

Verejný tlak by opozícia a mimovládky mali začať smerovať k aktuálnym problémom, ktorých riešenie majú v rukách vládni nominanti. Školstvo, zdravotníctvo, byrokracia, samozrejme korupcia. Konkrétne kroky, konkrétny tlak, konkrétna diskusia. Posúvajte sa dopredu, pohľad dozadu je síce potrebný, ale ak prevažuje, zostávame žiť v minulosti. Tak urobme krok vpred.

Ján Mak, publicista

V dobe zadania do tlače bol výsledok hlasovania známy.

Uznesenie o zrušení Mečiarových amnestií poslanci schválili 129 hlasmi.

Slováci a slovenský jazyk ve vybraných lokalitách ČR v sociologických sondách

V rámci projektu jsme uskutečnili obsáhlé dotazníkové šetření
o vztahu české populace ke Slovensku,
zvláště ke slovenskému jazyku.

Průběh výzkumu a charakteristika souboru dotázaných

Dotazníkové šetření probíhalo v měsících duben až září 2016. Z hlediska věkové struktury se dotazníkového šetření zúčastnila především nejmladší generace, a sice středoškolská studující mládež. Dotazníky jsme distribuovali ve vybraných městech (Bruntál, Liberec, Semily, Praha, České Budějovice). Při výběru měst jsme přihlíželi k údajům o skladbě obyvatelstva ve vztahu k menšinám. Dotazníky jsme distribuovali buď osobně, nebo s pomocí několika vyškolených tazatelů. Při vyplňování dotazníku byla zachována anonymita respondenta. Na závěr dotazníku jsme požadovali identifikační údaje o dotazovaném, tj. datum a místo narození a zaměstnání. 89 % dotázaných tvořili studenti, převážná většina (93 %) byla české národnosti. Vyplnění dotazníku trvalo okolo 20 minut a celkem jsme obdrželi 467 vyplněných dotazníků. Vzhledem k osobní distribuci dotazníků byla dosažena takřka 100% návratnost. Dotazník obsahoval 16 otázek, které byly formulovány jako uzavřené, tzn., že respondent si vybral z možných odpovědí tu, s níž se nejvíce ztotožnil. Současně jsme použili i několik polootevřených otázek, kde mohl respondent doplnit odpověď vlastními slovy.

Výsledky výzkumu

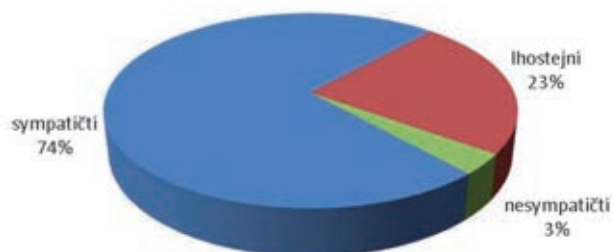
Otázky v dotazníku směřovaly na vnímání přítomnosti Slováků ze strany majoritního obyvatelstva, na vnímání a používání slovenštiny, na znalost slovenského jazyka v běžné praxi a sledování slovenských médií. Další okruh otázek byl věnován vědomostem o slovenské kultuře a jejich osobnostech, zájmu o slovenské zvyky a tradice, informovanosti o slovenských společnostech v ČR a jejich činnosti.

V první otázce jsme se zaměřili na to, do jaké míry jsou dotázanému sympatičtí/nesympatičtí příslušníci jednotlivých národností - slovenské, německé, ruské a ukrajinské, Romové a Židé. Podle předpokladu byli jako nejvíce sympatičtí označeni Slováci - ¾ uvedly „sympatičtí“, 23 % uvedlo „lhostejní“ a jen 3 % „nesympatičtí“. Těmto sympatiím jistě napomáhá i osobní

kontakt, polovina respondentů přiznala, že navštěvuje Slovensko (občas 50 %, často 7 %).

Tyto odpovědi jsou shodné s výsledky šetření v roce 2012.

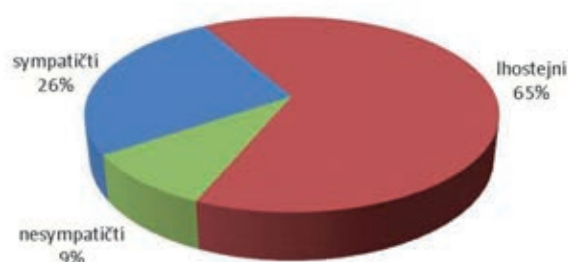
G 1a: Slováci žijící v ČR jsou vám

Zajímá nás také vztah dotázaných k vybraným národnostem žijícím v ČR. Většina z nich (61 % – 68 %) uvedla, že Němci, Rusové, Ukrajinci a Židé žijící v ČR jsou jim lhostejní. Za sympatickou národnost považovala ¼ dotázaných Němce a Židy. Naproti tomu jako nesympatickou národnost označilo 68 % dotázaných Romů.

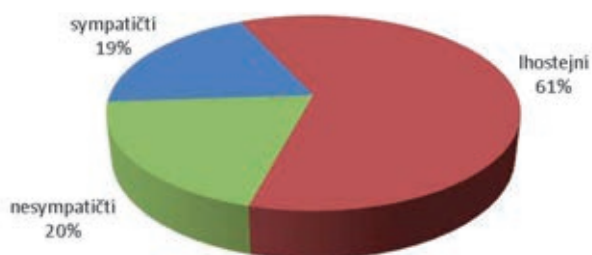
Ve srovnání s rokem 2012 došlo ke zvýšení lhostejnosti vůči Němcům, Rusům i Ukrajincům a současně ke snížení nesympatického vztahu k těmto národnostem.

G 1b: Němci žijící v ČR jsou vám

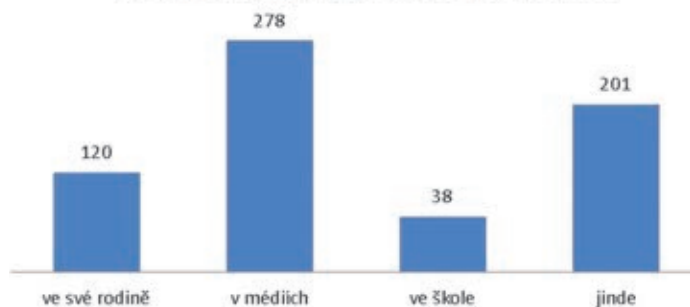

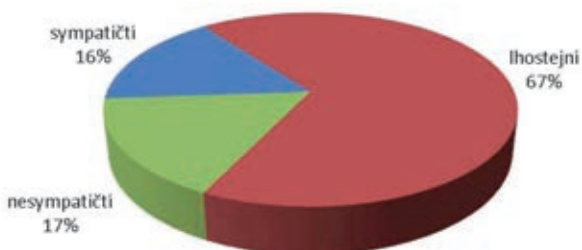
G 1c: Rusové žijící v ČR jsou vám

G 2: Setkáváte se se slovenštinou?

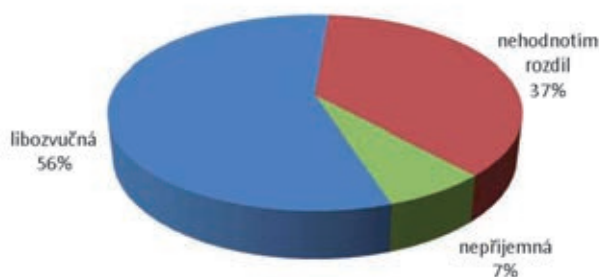
G 1d: Ukrajinci žijící v ČR jsou vám

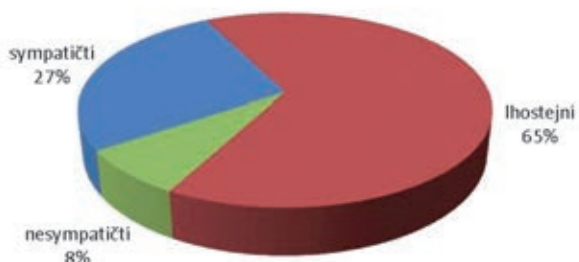
Další soubor otázek se týkal vztahu ke slovenskému jazyku. Jak vnímají respondenti slovenštinu oproti češtině? Většina, 56 % považuje slovenský jazyk za libozvučný, 37 % respondentů nehodnotí rozdíl mezi češtinou a slovenštinou, pouze 7 procentům slovenština nezní příjemně.

Oproti r. 2012 klesl počet odpovědí „libozvučná“ o 17 % a o stejný počet procent se zvýšila odpověď nehodnotící rozdíl mezi češtinou a slovenštinou.

G 3: Slovenština je oproti češtině

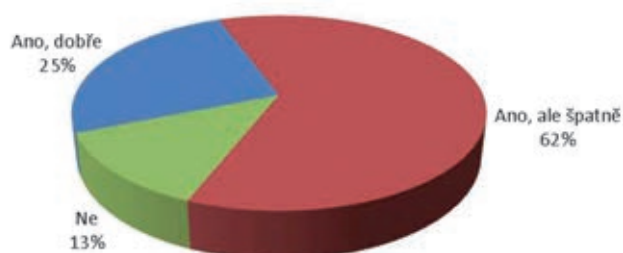

G 1f: Židé žijící v ČR jsou vám

Na otázku, zda je dotázaný schopen mluvit slovensky, odpověděla většina ano (dobře 25 %, špatně 62 %). Jen 13 % uvedlo, že nejsou schopni mluvit slovensky.

G 4: Jste schopen mluvit slovensky?

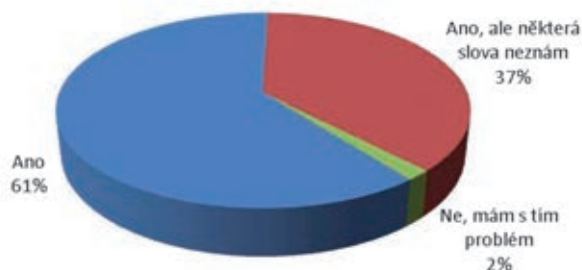

Položili jsme respondentům otázku, kde všude se setkávají se slovenštinou. Mohli si vybrat: ve své rodině, v médiích, ve škole anebo jinde. Mnozí odpovídali současně více variant, přesto nejčastěji se vyskytla odpověď „v médiích“ (278 odpovědí). Méně často odpovídali „ve své rodině“ a nejméně „ve škole“. V podstatě všichni dotázaní mají možnost setkat se se slovenštinou.

Toto rozložení odpovědí odpovídá i výsledkům v r. 2012.

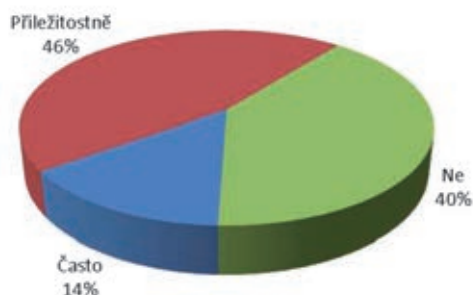
V této souvislosti jsme se ptali, jak rozumí tomuto jazyku. 61 % dotázaných rozumí bez výhrad, 37 % rozumí, ale některá slova nezná. Pouze mizivé procento, tj. 2 % dotázaných uvedlo, že slovenštině nerozumí, že s tím mají problém. V roce 2012 se odpověď „nerozumí“ vůbec nevyskytla.

G 5: Rozumíte slovenštině?

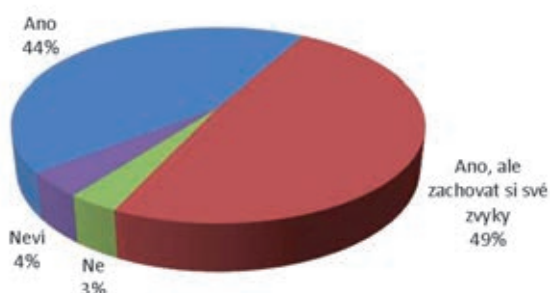
Ve vztahu ke slovenskému jazyku jsme zaznamenali mírnou tendenci ke zhoršení schopnosti mluvit a rozumět slovenštině, což zřejmě souvisí i s mírným poklesem sledovanosti slovenských médií. Slovenská média sleduje 60 % dotázaných (46 % příležitostně, 14 % často), v roce 2013 to bylo 69 % (47 % příležitostně, 22 % často). Slovenský rozhlas, televizi nebo tisk nesleduje 40 % dotázaných (v r. 2012: 33 %).

G 6: Sledování slovenských médií

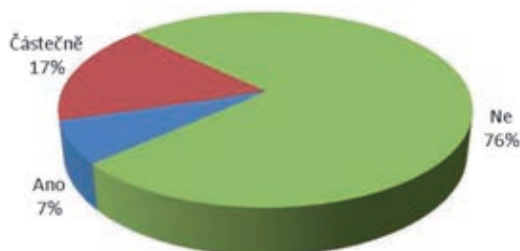
Na obecnou otázku, zda by se měli cizinci přizpůsobit našim zvyklostem, odpověděla naprostá většina, že ano (93 %). Přibližně stejný počet je pro, aby se přizpůsobili bezvýhradně (44 %) a s výhradou zachovat si své zvyky a tradice (49 %). V roce 2012 byl poměr odpovědí 27 % : 62 %, tzn., že dotázaní byli značně vstřícnější k otázce přizpůsobení.

G 7: Měli by se cizinci přizpůsobit?

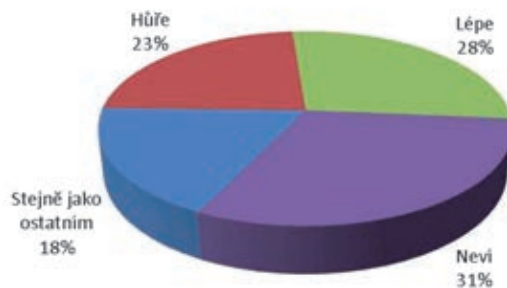
Cítí se dotazovaný být příslušníkem některé národnostní menšiny v ČR? ¾ dotazovaných odpovědělo, že nikoliv, 17 % částečně a jednoznačně ano odpovědělo 7 %.

G 8: Cítíte se národ. menšinou?

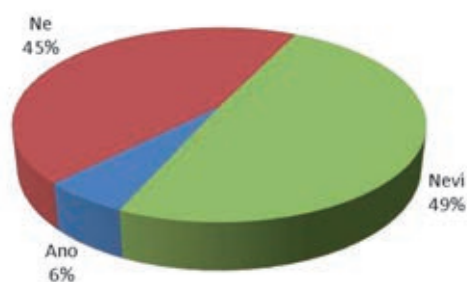
Na to navazuje otázka, jak se dle jeho názoru žije příslušníkům národnostních menšin v ČR. 28 % odpovědělo, že lépe než občanům české národnosti (28 %), hůře (23 %), stejně jako ostatním (18 %). Neví 31 % dotázaných.

G 9: Národ. menšinám se žije

Na to, zda slovenská menšina má v ČR své vlastní specifické problémy, odpovědělo 49 %, že neví, 45 % se domnívá, že nemá a dle 6 % dotázaných má problémy, např.: sehnat práci, Češi jsou nerudní, nerozumí dobře slovensky, drobné problémy s jazykem, kulturou, nejsou přijímáni, smějí se jim, že jsou Maďaři, rozvody, nepřizpůsobivost, jsou moc hrdí na to, že jsou Slováci, český jazyk ve škole, jiné zvyklosti.

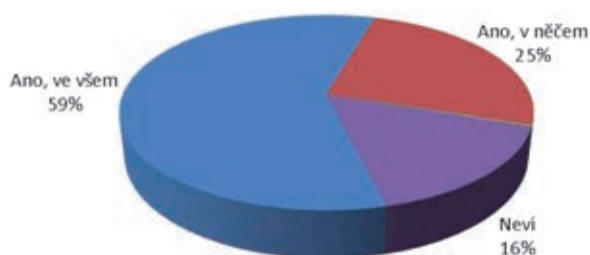
G 10: Mají Slováci v ČR problémy?

Jak se Slováci přizpůsobili životu v ČR, odpovídají respondenti v převážné většině, že se přizpůsobili (84 %). Z toho se 59 % přizpůsobil téměř ve všech oblastech a 25 % jen v některých oblastech. 16 % dotázaných neví, neumí tuto věc posoudit.

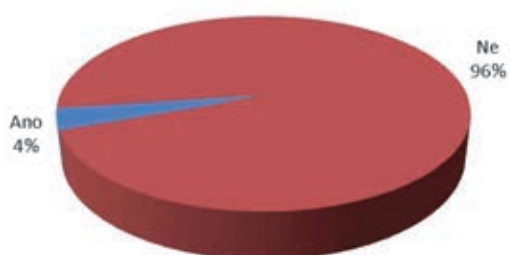

G 11: Přizpůsobili se Slováci životu v ČR?

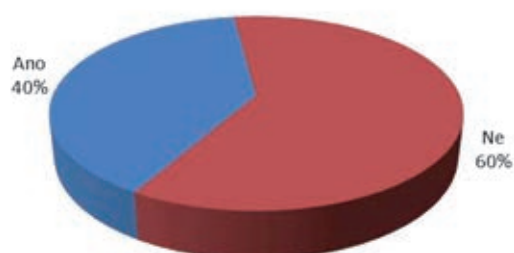
Znalost organizací Slováků v ČR je mizivá, pouze 4 % uvedla, že je znají (např.: Obec Slováků, sdružení v rámci DNM, Limbora).

G 12: Znáte organizace Slováků v ČR?

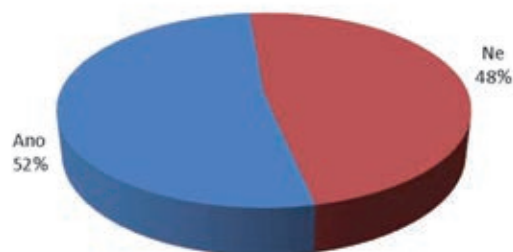
Naproti tomu znalost o současných slovenských osobnostech z oblasti vědy, kultury, sportu atd. projevilo podstatně více dotázaných (40 %) a vyjmenovali konkrétní osobnosti a vzhledem k věku dotázaných ponejvíce z oblasti sportu a hudby, např.: P. Sagan, Z. Chára, D. S. Štrauch (Gogo), M. Hosa, M. Hamšík, P. Habera, D. Rolins, M. Žbirka, Celeste Buckingham, P. Lipa, J. Ráž, Elán, Majkl Spirit, P. Nagy, R. Fico, M. Kramár, T. Tatar (hokej), A. Kiska, M. Ďuriš, A. Sekera, D. Kováč, J. Jablonický, sestry Vašaryovy, M. Lasica, J. Satinský, J. Tiso, J. Čarnogurský, B. Bugár, F. Gál, I. Radičová, J. Slota, F. Fenič, L. Chudík, M. Labuda, A. Babiš, M. Kňažko, M. Markovič, A. Krnáčová.

G 13: Znáte významnou sloven. osobnost?

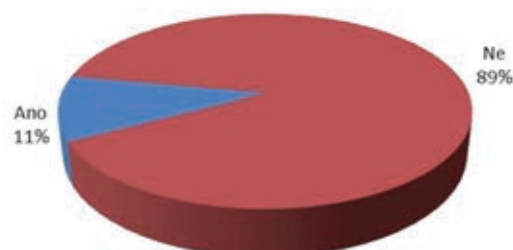
Polovina dotázaných má v oblíbě slovenská jídla. Jako typická slovenská jídla uvedli především halušky, brynzové halušky, dále brynza, sýry, oštepke, korbáčiky, pirohy, kapustnica, šulance, kyselica, langoše.

G 15: Máte v oblíbě slovenská jídla?

Horší už to bylo se znalostí slovenských zvyků a tradic spojených s vyjmenovanými svátky. Většina, 89 % tyto zvyky a tradice nezná a 11 % dotázaných uvedlo, že je zná. Znalosti o zvycích a tradicích měli respondenti dříve narození, nikoliv studenti. Respondenti vypsali následující zvyky a tradice spojené se svátky: kroje, jarmok, masopust, Vánoce – lití oliva, oplátky s medem a česnekem, Svatodušní svátky, Dušičky, Velikonoce – polévání vodou a voňavkou, půst, poutě, fašiangy, Turice, Dožínky, na Velký pátek a o Velikonocích ženy šmigrustují muže, půst, v neděli na mši, „nadávání Maďarům“.

G 16: Znáte slovenské zvyky a tradice?

Závěrem si dovoluujeme ohodnotit průběh dotazníkového šetření. Setkávali jsme se při dotazování se zájmem o danou problematiku a také se vstřícným přístupem vedení škol, na nichž jsme z větší části prováděli šetření. Výsledky ze šetření vypovídají o názorech mladých lidí, středoškolských studentů, kteří tvořili 89 % našich respondentů. Vzhledem k námi zkoumané problematice jsme se zaměřili cíleně na mladé lidi, jejichž názory jsou svým způsobem specifické oproti názorům ostatní populace. U některých otázkách jsme provedli srovnání výsledků se šetřením, které proběhlo v roce 2012. I tehdy se jednalo o soubor složený převážně ze studentů, i když zkoumaná populace byla věkově poněkud rozmanitější. Zájem o znalost a porozumění slovenštině ze strany většinové společnosti významně klesá a tím klesá i zájem o slovenskou kulturu. Výrazné slovenské osobnosti se ale dokáží v českém prostředí prosadit – např. v současnosti Maroš Kramár, Jana Kirschner, Andrea Kerestešová – Růžičková. Nejsou ale vnímány jako nositelé slovenskosti a slovenské kultury.

Ludmila Jirásková

Nadácia s krásnou dušou...

„...Jsem z Prahy a žiju ve společné domácnosti s mojí babičkou, o kterou se starám. Babička je relativně samostatná, ale nyní už nemůže cestovat tramvají k lékaři. Na kontroly se jí snažím vozit já, ale vzhledem k věku se zdravotní stav horší, lékařů přibývá a já chodím do práce. Jak mohu takovou situaci řešit? Je někdo, kdo tam babičku doveze? Taxík si bohužel nemůžeme finančně dovolit tak často, jak je to třeba...“

„...Slyšela jsem, že by maminka mohla mít po propuštění z nemocnice nárok na nějaký příspěvek na pečovatele, ale nevím, o co se přesně jedná a jak o něj zažádat a jestli jí ho dají...“

„...Tatínka by měli příští týden propustit z nemocnice. Nyní chodí s pomocí chodítka a velmi rád by se vrátil domů. Já si ale nemohu dovolit odejít z práce. Po dohodě s manželem a bratrem jsme schopni pokrýt 4 odpoledne a víkend. Existují služby, které by tatínkovi pomohly v době, kdy my nemůžeme?...“

Že sú vám tieto vety povedomé a stretli ste sa s nimi vo svojom okolí? Ak nie, možno je len otázka času, kedy podobné vety budú aktuálne aj vo vašej rodine či u vašich známych. V tom prípade ich môžete zoznámiť s ľuďmi, ktorí veľmi pomohli mojej česko-slovenskej rodine.

Začnem však pekne po poriadku a najlepšie citátom významného slovenského herca Ladislava Chudíka: „Človek je povinný nemlčať o dobrom, je povinný povedať ďakujem, nesmie utopiť v ostychu a nerozhodnosti čistú pohnútku pre vďaka...“ (Tichý dvojhlas, 2011).

V živote každého z nás môže nastať situácia, v ktorej budeme riešiť zaistenie starostlivosti svojim rodičom či prarodičom. Prirodzene, chceme pre svojich najbližších to najlepšie. Z rôznych dôvodov ich však často zverujeme do ústavnej formy starostlivosti. Dôvodom nebýva nezaujem rodiny, ale možno nemáme iba potrebné informácie, ako svojho seniora doopatrovať doma. Staroba nie je dôvodom osamotenie či pretrhnutia väzieb k prostrediu a blízkym ľuďom, s ktorými človek prežil väčšinu svojho života.

Nadácia, ktorú založila Miss World 2006 Taťána Gregor Kuchařová, pomáha seniorom zostať žiť tam, kde je ich rodina a domov. Nie nadarmo nesie názov KRÁSA POMOCI. Usiluje sa nielen o systematické riešenie situácie seniorov v Českej republike, ale i o mnohostranné zlepšenie kvality ich života. Uvediem príklad:

Z dôvodov zložitej rodinnej situácie si slovenská dcéra žijúca v Prahe vezme do domácej starostlivosti otca, Slováka. Vzniká

Taťána Gregor Kuchařová – zakladateľka a predsedkyňa Správnej rady Nadácie Krása pomoci. Ako študentka jazykového gymnázia a začínajúca úspešná topmodelka v 18 rokoch získala najprestížnejší svetový titul Miss World 2006. Historicky najmladšia víťazka tejto svetovej súťaže krásy precestovala celý svet a začala sa významne podieľať na pomoci znevýhodneným a chorým jedincom po celom svete. Počas jej aktívneho pôsobenia Miss World sa jej pomocou podarilo získať cez 10 miliónov USD na podporu humanitárnych činností po celom svete. Za svoju charitatívnu činnosť bola ocenená princom Michaelom z Kentu v Londýne a v roku 2012 bola medzinárodnou organizáciou vo fínskom Tampere zaradená a ocenená ako World Young Leaders. Na základe svojej skúsenosti sa sama a ako jediná pôsobiaca Miss World rozhodla pokračovať vo svojom charitatívnom pôsobení v Českej republike.

nový status, v ktorom je potrebné zisťovať možnosti zdravotníckych i sociálnych zariadení. Informácií je veľa, vedomostí málo. Zhodou okolností (z nástenky vo Vojenskej nemocnici) sa táto rodina dostane k správe, že v Prahe existuje nadácia, ktorá je ochotná podať pomocnú ruku. Dcéra sa spája s koordinátorkou, tá rodinu začne navštevovať, vysvetľovať, usmerňovať – ostávajú v stálom kontakte. V situácii, kedy nie je možné od ležiaceho otca odísť, dokonca koordinátorka zisťuje na rôznych úradoch potrebné veci osobne, v mene dcéry. To je skutočne nadstavená hodnota služieb nadácie.

Rodina snahu oceňuje o to viac, že zákony sú, ako sa zdá, neúprosné: Keď odíde ťažko zdravotne postihnutý senior zo Slovenska, po dvoch mesiacoch stráca nárok na akúkoľvek podporu na starostlivosť. Teda nielen na invalidný vozík, ale i na finančnú kompenzáciu (príspevok na hygienu, na diétu, využitie ZTP preukazu...). V Českej republike zasa nemá zdravotná a sociálna poisťovňa taký dosah, aby tento príspevok umožnila. Rodine

teda nezostáva iné než všetky výdavky pokrývať iba zo starobného dôchodku otca. Vráťane zdravotného poistenia dcéry. Ako nezamestnaná a opatrujúca 24 hodín otca Slováka totiž stráca nárok na platenie zdravotného a dôchodkového poistenia štátom. O čo viac je teda nesmiernym darom pomoc, s ktorou nadácia oslovuje túto rodinu a vo vianočnom období jej sprostredkuje sponzorský dar vo forme inkontinenčných pomôcok, vďaka ktorým je otec na dva mesiace v tejto oblasti zabezpečený... Toto neoceniteľné gesto je spojené s návštevou riaditeľky Krávy pomoci, ako i jej zakladateľkou...

Na dojímavý a príjemný večer sa nedá len tak zabudnúť a vzniká potreba poďakovať: predstaviť nadáciu s cieľom, aby možno pomohla náhodnému čitateľovi Listov, Slovákovi či Čechovi informáciami do budúcnosti... Napríklad porozumieť rôznemu systému sociálnych služieb pre seniorov, nájsť opatrovatelku, zdravotnú sestričku v teréne, alebo dobrovoľníka, prsto všetko zorganizovať tak, aby mohol senior zostať vo svojom domácom prostredí. Koordinátor bezplatne a dlhodobo rodinu navštevuje, pomáha nastaviť vhodnú formu podpory vrátane odovzdávania praktických tipov ako opatrovať. To všetko flexibilne, podľa aktuálnych potrieb a zmien v živote seniora.

Nadácia poskytuje svojho psychológa, podieľa sa na usporadúvaní konferencií na tému seniorov, spolupracuje so zariadeniami pre seniorov, s nemocnicami – konkrétne so sociálnymi sestrami. Zaisťuje bezpečný návrat seniora domov, vďaka koordinátorovi nastaví potrebné služby asistenčnej, opatrovateľskej, domácej zdravotnej starostlivosti a pod. Pomôže s výberom a zháňaním kompenzačných pomôcok, vybaví sociálne dávky, dá praktické rady v tejto oblasti. Pôsobí teda preventívne na predčasné umiestňovanie seniorov do inštitucionálnej formy starostlivosti.

Nadácia sa aj delí o svoje skúsenosti a sama sa neustále vzdeláva: Napríklad v závere roku 2015 prispela svojimi skúsenosťami do diskusie Pracovnej skupiny k starnutiu na pôde Európskej hospodárskej komisie OSN v Paláci národov v Ženeve. Táňa Gregor Kuchařová prijala pozvanie Ministerstva práce a sociálnych vecí a odprezentovala prístup a príklady aktivít nevládnej sféry v ČR ako aj prácu svojej nadácie pre seniorov. V Ženeve navštívila aj Svetovú zdravotnícku organizáciu (WHO) a Kanceláriu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva (OHCHR), ktorý sa venuje ochrane práv starších osôb. Vďaka svojej činnosti bola Táňa Gregor Kuchařová označená svetovou medzinárodnou organizáciou World Network of Young Leaders and Entrepreneurs (WNYLE) ako medzinárodná líderka mladej generácie.

Ako sama vyznáva: „V roce 2008 jsem se pro podporu seniorů rozhodla intuitivně, byla to pro mě srdeční záležitost. Seniorům se v té době věnovalo málo pozornosti, ale moji prarodiče pro mě byli vždy velmi důležití a věděla jsem, že situace seniorů v ČR není jednoduchá. Během devíti let, kdy se této činnosti věnuji, si čím dál víc uvědomuji,

jak je podpora seniorů důležitá, jak je téma stárnutí populace aktuální a také to, jak je někdy těžké přesvědčit lidi o tom, že investovat do této oblasti není zbytečné. Uvědomuji si, že v naší společnosti jsou seniori opomíjenou skupinou obyvatel, která nedostává mnoho prostoru se realizovat, žít a dožít svůj život důstojně a plnohodnotně. Přiznám se, že se cítím šťastná a mám dobrý pocit, když vidím, jak může Nadace pomáhat v sociálních projektech pro seniory. Jsou to stovky lidských osudů, za kterými se skrývají konkrétní lidé, kterým jsme pomohli zkvalitnit jejich život. V této složité době, která se bezprostředně dotýká zejména sociálně ohrožených občanů, se význam činnosti naší Nadace umocňuje. Chtěla bych proto poděkovat Vám všem, kteří jste Nadaci podpořili, neboť díky Vám se naší Nadaci daří pomáhat a naplňovat tím i její název – Krása pomoci. A to platí doslovně.“

Ako sa dozvedáme od riaditeľky Michaely Stachovej, nadácia svojím pôsobením zaisťuje finančnú, materiálnu, humanitárnu i právnu podporu, pomáha zdravotne, sociálne či ekonomicke znevýhodneným jedincami i skupinám. Podporuje preventívne projekty s ohľadom na ich kvalitu, regionálnu potrebnosť a dlhodobosť. Umožňuje seniorom, že nebudú vylúčení zo spoločnosti, zaisťuje služby osobnej asistencie, terénnej opatrovateľskej služby, dobrovoľníctvo v domácnostiach seniorov i v ústavoch sociálnej starostlivosti. Ako každá nadácia, má svoje konto, na ktoré možno prispieť. Aj vďaka tejto pomoci sú následne prostriedky rozdelené podľa potreby do rôznych hospicov, stacionárov, dobrovoľníckych centier a pod. po celej republike. Od svojho založenia podporila svoje projekty čiastkou presahujúcou 30 miliónov Kč.

Podľa Aristotela je starnutie spôsobované stratou vrodeneho ľudského tepla. Je iba na nás, ako sa k tomuto faktoru postavíme. Počnúc od podpory v podobe darcovskej sms organizácií, ktoré sa seniorom rôznym spôsobom venujú, po zamyslenie sa nad našimi seniormi v rodinách, kam ich môžeme z ústavov vrátiť – chce to len trochu odvahy obzrieť sa do čias, kedy ľudia dožívali s úctou doma vo svojej rodine tak, ako si všetci prajeme dožiť. Myšlienka „krásne si vzájomne pomôcť“ môže ožiť v každom z nás...

*Magdaléna Pajanková
foto: archív nadácie*

Marta Nováková *prezidentka z Kysúc*

„Budeme sa rozprávať po česky alebo po slovensky?“ opýtala sa ma hneď vo dverách, keď som vstupovala do jej kancelárie. Pochádza z Kysúc, narodila sa v Turzovke, no stihla tam vychodiť len prvú triedu základnej školy, lebo jej otec bol vojak a rodina sa často sťahovala. Bývali v Holešove, Lipníku nad Bečvou, Hraniciach na Morave, v Bore u Tachova, vo Frenštáte pod Radhoštěm. Ona sama potom ešte študovala v Opave a Ostrave. Možno si tolko štácií vôbec predstaviť? A ako pretaviť takýto základ do niečoho, čomu sa hovorí dosiahnuť v živote úspech? Lebo Marta Nováková to v živote určite niekam dotiahla. Vlni bola v ČR vyhlásená za Podnikateľku roku v kategórii veľkých firiem. Jej softwarová firma sídli v Ostrave, ona sama býva v Prahe. Zastáva tu post prezidentky Svazu obchodu a cestovného ruchu. Má dvoch synov a ako šesťdesiatdvaročná si rada občas vyrazí na lyžovačku či na turistiku.

Narodili ste sa a vyrastali na Kysuciach. Vaša mamička aj otecko boli z početných rodín. Aké spomienky máte na Kysuce?

Dalo by sa povedať ambivalentné. Ani vtedy ani teraz sa tam ľudia nemajú tak ako v ostatných oblastiach bývalého Československa. Ja to stále beriem ako jednu krajinu, jeden štát. To, že sa z toho v r. 1993 vytvorili dva štáty, to pre mňa nemá žiadny význam, lebo tam mám rodinu ako aj v Čechách mám rodinu. Kysuce sú veľmi tvrdý kraj. Aj ľudia sú tam veľmi tvrdí a to dobré, čo je v nich ukryté, to je ťažko nájsť. A ja som to videla aj na našej rodine. Predovšetkým na ženách tam bola a je veľká zodpovednosť. Chlapi chodili do Ostravy robiť na šachtu alebo na hute a ženy sa starali o všetko. Mali kravku, mali prasa, mali štyri-päť detí a všetko museli zvládnuť.

Otec bol vojak a rodina sa často sťahovala. Pre dieťa znamená sťahovanie zmenu školy, kamarátov... Aké pozitíva má sťahovanie a čo sa z neho dá vyťažiť?

Dnes už sú to pozitíva, pretože človek sa musel naučiť byť flexibilný, byť adaptabilný na nové prostredie, na nových spolužiakov, na nových učiteľov. Keď som prišla do novej školy, vždy to bolo tak, že som musela dokázať, že som dobrá. Tie jednotky mi nedali zadarmo.

Základná škola vo Frenštáte, stredná škola v Opave, VŠ v Ostrave... Tam ste na Vysokej škole banskej študovali systémové inžinierstvo. Zaujímalo by ma, z čoho vychádzala táto voľba?

To bola taká nutnosť. Ja som chcela ísť študovať do Bratislavy, mala som vybraný odbor geografia a meteorológia, ale nevzali ma, keďže som prišla z Moravy, tak nemali smerné číslo pre Českú republiku. Tak som išla do Ostravy. Musela som ísť tam, kde ma vezmú, a to na denné štúdium. Keďže som už rok pracovala, nechcela som, aby to bolo štúdium diaľkové.

Po ukončení štúdia ste sa podieľali na projektovaní obchodných domov v Karvinej, Orlovej, Opave, Ostrave. V čom boli projekty poplatné dobe a v čom vyhovujú aj dnešným parametrom?

No, dnešným parametrom už veľmi nevyhovujú a väčšina z nich potrebuje rekonštrukciu, keďže je to už veľa rokov. Ja som

robila projekty vnútorného vybavenia, keďže som nebola stavbár – bola som systémový inžinier, čo bola – ja neviem – informačná technológia. Keď som prišla do Prioru, tak tam bola vtedy najväčšia technológia ručná kalkulačka, takže som robila, čo mi dali. Táto robota ma bavila. Na vysokej škole sme mali aj veľa deskriptívy, technických odborov, takže mne nerobilo problém čítať výkresy, prerábať výkresy a podobne. Tie obchodné domy všetky potrebujú rekonštrukciu, možno okrem OD v Ostrave, ktorý už rekonštrukciou prešiel. To, čo je pre dnešnú dobu charakteristické, je iný spôsob nakupovania, než bol v tej dobe.

Rok 1989 a podnikanie

Po roku 1989 Marta Nováková s manželom, ktorý vyštudoval rovnaký odbor ako ona, a s kamarátom založili firmu. Pomenovali ju SLUNO, odvodené zo skratiek mien Sluka a Novák. Vytvárali aplikačný software pre obchodné organizácie. Vtedy ale Marta Nováková ešte stále pracovala v obchodnom dome Prior. Počítače u nás vtedy ešte neboli, kupovali sa na čiernom

trhu. Že podnikanie vtedy nebola prechádzka ružovým sadom, dokladá aj Marta Nováková: My sme mali vtedy dve malé deti. Starší syn mal deväť rokov, mladší päť. Nebolo to ľahké, pretože my sme nič nevedeli o tom, čo to znamená podnikáť. My sme chceli byť samostatní a chceli sme niečo dokázať. Mali sme už štyridsať rokov. Všetko sme sa učili za pochodu. Do toho veľa zmien v legislatíve. Ako všetci, ktorí začínali v tom čase, sme mali ťažké obdobie... No a prežili sme.

V roku 1992 kúpil americký reťazec K-Mart vybrané Priority v republike, a ten sa stal významným zákazníkom firmy. Mali americký software, preto ich vyzval ku spolupráci. Veľmi sa mu darilo, a tým sa finančne pozdvihla aj firma SLUNO. V roku 1995, keď K-Mart predal obchodné domy anglickej firme Tesco, zarobili prvý milión.

V súčasnosti má U & SLUNO ročný obrat 180 miliónov a 120 zamestnancov. Písmeno „U“ spoločníci pridali k názvu v roku 1997. Prevzali ho z firmy Unibase, s ktorou pripravovali fúziu. Pôsobí na Slovensku, v Maďarsku, Poľsku, Nemecku, Fínsku, Francúzsku, na Ukrajine, v Rusku a Kazachstane.

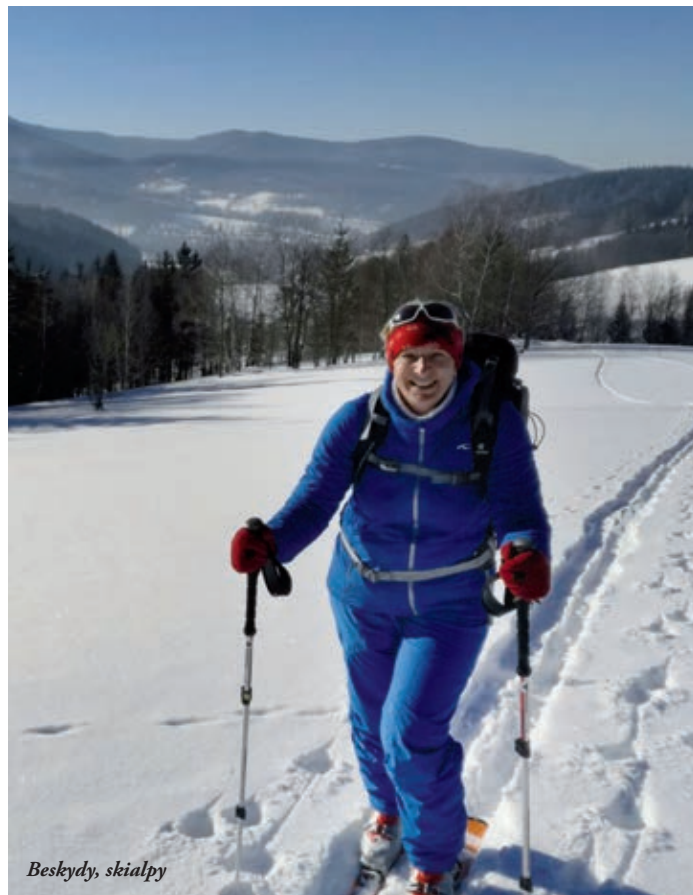
Pýtam sa Marty Novákovej, z čoho čerpala (a čerpá) životnú energiu?

Neviem. Možno preto, že som sa narodila na Kysuciach v takom tvrdom kraji a bola som v rodine vždy vedená k tomu, aby som bola zodpovedná za seba a za svojich mladších súrodencov, nikdy sa nevzdávať, vždy sa pokúsiť dosiahnuť svoj cieľ. To je niekde vo vnútri človeka a to je hľadám tá hybná sila.

A čo obnáša post prezidentky Svazu obchodu a cestovného ruchu? A ako vyzerá pracovný deň prezidentky?

Toto je čestná funkcia, takže musím povedať, že tu robím zadarmo priemerne desať hodín denne. Najhoršie je, že musím ráno zavčas vstávať. Úradníci ani politici nepracujú po večeroch. Ráno oni začínajú o ôsmej, a to treba byť na úradoch, na rokovaníach. Vstávať skoro ráno nie je moja šálka kávy. Ja si rada pospím. A to sú rokovania na ministerstvách, rokovania s politikmi, keď nastavujeme stratégiu pre obchodníkov, pre podnikateľov v oblasti cestovného ruchu. My sme zamestnávateľský zväz, to znamená, že sme členom tripartity – tam som napríklad včera odsedela celé popoludnie...

A napriek tomu máte svoj voľný čas poskladaný z veľmi pestrých aktivít. Okrem iného pestujete turistiku a máte prechodené celé Slovensko.

Beskydy, skialpy

Áno. Tú sme pestovali najmä za čias socializmu, keď sme bývali v Ostrave. Chodili sme s deťmi. Prešli sme všetky pohoria, splavovali sme rieky: Hornád, Váh... Deťom sa to páčilo, nám sa to tiež páčilo. Na Slovensku je krásne. Ale teraz je situácia trochu iná. Lebo služby v oblasti cestovného ruchu, keď ich porovnáme napríklad s Rakúskom, do ktorého mám z Prahy bližšie, sú stále horšie. Práve včera mi volal známy z Trenčína a lákal ma, nech s ním idem lyžovať do Jasnej. A ja som mu povedala: ‚Vieš čo? Na tri dni? Ja sa tam budem poldruha dňa pratať, lebo tam z Prahy nie je diaľnica, potom si jeden deň zalyžujem. A ešte budem stáť frontu.‘ ‚Nie, nie, nebudeš musieť stáť frontu. Teraz je to tam už inakšie.‘ ‚Tak sa tam budem musieť pozrieť!‘ – dodáva s úsmevom pani Marta.

Jarmila Wankeová

Foto: archív Marty Novákovej

POCTA ELLE

Miriam Bayle

11. 5. 2017 v 19:00
Divadlo Semafor

SEMAFOR

Hosté: Felix Slováček jr. - zpěv, Viktor Jerman - kytara,
Karolína Fišerová, Karolína Stasiaková, Lenka Švestková - vokály

Povieš „SLOVART“, zaznie „kvalita“!

Knižný trh sa v nových podmienkach v mnohom zmenil tak v Čechách, ako aj na Slovensku. Keď prídete do kníhkupectva – a či do časti ktoréhokoľvek hypermarketu „vyhradenej“ literatúre – doslova sa na vás vyvalí záplava kníh. Tu však oproti kníhkupectvu (minimálne) dvojnásobne platí, že nie všetko, čo sa blyští, je zlato, resp., že treba dvakrát merať a raz rezať. Vskutku, vychádza kadečo, čo sa veľakrát za dobrú literatúru vydáva. Len prostredníctvom falošného pozlátka pútavého obalu a či ilustrácií. Našťastie tak v Čechách, ako aj na slovenskom vydavateľskom trhu sa pohybujú subjekty, pre ktoré kniha nie je len tovarom a ziskom.

Medzi takéto stálice na Slovensku (so silným presahom do Čiech aj prostredníctvom po česky vydávaných pôvodných a či prekladových titulov), ktoré držia kvalitu, bezosporu patrí Vydavateľstvo SLOVART. Minulý rok si pripomenulo štvrtoročnicu zmysluplnej existencie. Viac o súvislostiach hovoríme s riaditeľom vydavateľstva Jurajom Hegerom.

„Vydávate knihy, v ktorých rovnako dôležitú úlohu hrá obsah i forma. Kvalitný obsah spájate s polygraficky i výtvarne vhodnou formou. Ste s doterajším pôsobením spokojný?“

Jedným z mojich životných šťastí je to, že neviem plánovať. V dôsledku toho nemám veľmi konkrétne očakávania a nebyvam ani sklamaný. Verím, že prinášame čitateľom zaujímavé knihy, obsahovo aj graficky a polygraficky. Naša relatívna veľkosť nám umožňuje byť voči našim kniham možno trochu veľkorysejší, než to býva v menších vydavateľstvách. Som teda spokojný s výsledkami vydavateľstva – a ešte spokojnejší z toho, že mám prácu, ktorá ma baví aj živi zároveň.

Autorské „portfólio“, tematický záber a škála titulov sú priam nepreberné. Ako sa vám darí udržiavať ruku na pulze vydavateľskej kultúry, ktorej latku držíte veľmi vysoko?

Knihy sú forma overená stáročiami a málokedy je šanca vymyslieť niečo nové. V prvom rade vždy ide o to, či konkrétna kniha môže mať niekde svojich čitateľov – a je jedno, či je to román, monografia výtvarníka, alebo kniha Hviezdoslavovej korešpondencie. Je nás vo vydavateľstve dosť na to, aby sa našiel v každej chvíli niekto, kto pride s nejakým nápadom...“

Stručné a výstižné, čo povieť? Predsa však asi za všetko naznačené i priamo povedané najviac povie pohľad do edičného plánu a medzi knihy, ktoré určite nájdete aj na www.slovart.sk, ale aj v každom dobrom kníhkupectve. Tak v Čechách, za riekou Moravou, ako aj na Slovensku.

OD MEMOÁROV PO TRADÍCIE

Začneme aktuálne. Už v minulom čísle sme totiž upozorňovali na Rok J. M. Hurbana. Niet pochyb o tom, že najpopulárnejším človekom na napísanie Štúrovho životopisu bol práve – **Jozef Miloslav Hurban**. Štúrov priateľ a v mnohom najbližší spolupracovník, ktorý dlhé roky zbieral a spracovával materiál a došiel až po rok 1848. Štúrov životopis uverejňoval až na sklonku života na pokračovanie v Slovenských pohľadoch. Kniha **Rozpomienky** sa organicky viaže k materiálu, súvisiacemu so životopisom a logicky súčasťou publikácie, ktorej podstatnú časť tvorí nasvietenie Štúrovho života. Ďalším memoárovým pokladom sú **Válečné denníky Astrid Lindgrenovej 1939–1945**. Tie vyšli po prvýkrát vo Švédsku v roku 2015 a okamžite sa stali senzáciou. Ich text prekytuje hlbokým smútkom i strachom, zároveň však slávnou spisovateľku kníh pre deti (*Pipi Dlhá pančucha*) predstavuje ako presvedčenú humanistku. Ženu, ktorá odvážne, s humorom a láskou stojí za svojimi názormi a dokáže ich obhájiť. Denník sa tak stáva komentárom k dobovým udalostiam a tiež osobným záznamom toho, ako dramatické svetové udalosti ovplyvňujú životy všetkých. Kniha je bohato ilustrovaná reprodukciami stránok z den-

níkov aj doposiaľ nepublikovanými fotografiami z rodinného života. Do tretice v žánre ostaneme knihou **Honzu Vedrala Miro Žbirka zblízka**. Jedinečný životný príbeh je ilustrovaný množstvom archívnych fotografií a rezonuje v ňom hudba ako hlavný motor Žbirkovho života. Myšlienka, že by niečo podobné mohlo uzrieť svetlo sveta, sa zrodila na palube lietadla mieriaceho do Londýna. Vedral sa chystal navštíviť Mekyho, ktorý práve pracoval na albume v legendárnom štúdiu Abbey Road. Kniha je osobným príbehom talentovaného umelca a autentickým príbehom o začiatkoch a vývine slovenského popu. Približuje Mekyho rýchly štart aj nečakaný koniec v slávnej skupine Modus, spoluprácu s Kamilom Peterajom a Marikou

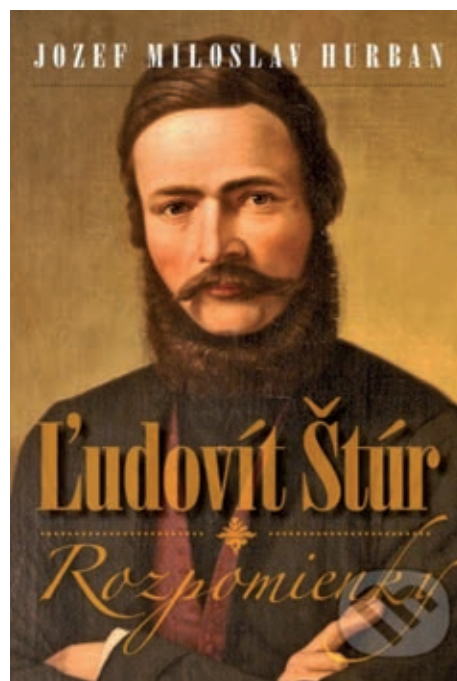
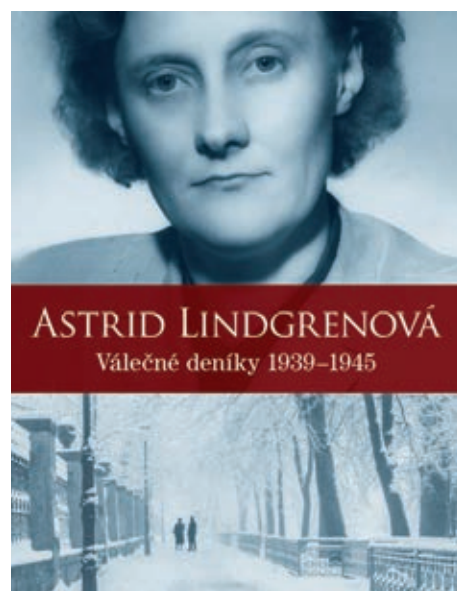

Gombitovou. Pripomína Mekyho víťazstvo na *Bratislavskej lyre*, zisk *Zlatého slávika* aj moderovanie hudobnej relácie *Rhythmick* a prezrádza, že zmeny jeho hudobného štýlu boli spôsobené túžbou skúšať novú techniku, no najmä snahou nenechať sa zaškatuľkovať. Rozprávanie vŕhaje do širších súvislostí – ako to fungovalo v časoch, keď hudobné texty museli prechádzať schvalovacím procesom, ako znášali umelci nezmyselné nariadenia režimu mať pred televíznymi kamerami rozpustené vlasy, ale aj či sa rokenrol naozaj neoddeliteľne spája so sexom a s drogami. **Juraj Červenák** pokračuje v cykle historických detektívok a tentoraz vie, ako vyzerá **Diabol v zrkadle**. Nad Viedňou sa sťahujú mračná. Špióni biskupa Khlesla zavetřili stopu protestantského sprisahania, ktorého cieľom je likvidácia najvyšších katolíckych hodnostárov. Obeťou prvého útoku sa stane arcivojvoda Matej Habsburský. Kým lekári bojujú o jeho život, Stein, Barbarič a Jaroš v uliciach mesta a blízkom okolí pátrajú po vrahovi. Možno je to úloha nad ich sily – za maskou „diabla v zrkadle“ sa údajne skrýva človek, ktorý sa pohybuje v najvyšších kruhoch. Napätie sa stupňuje a vkráda sa i medzi Steina a Barbariča. Nebudú nakoniec stáť jeden proti druhému? **Konvália** od **Denisy Fulmekovej** (kandiduje na Slovensku aj na prestížne knižné ocenenie) je príbehom židovského dievčaťa, ktoré sa počas holokaustu stalo matkou dieťaťa františkánskeho mnícha

a básnika Rudolfa Dilonga. Ich vzťah sa začal ešte v medzivojnových Malackách a Valéria sa neskôr vyhla deportácii najmä zásluhou milenca. Po skončení vojny Dilong emigroval do zámoria a Valéria ostala s dieťaťom sama. Navyše čelila perzekúciám štátnej moci ako bývalá družka prominentného básnika slovenského štátu. V šesťdesiatych rokoch sa medzi nimi obnovila korešpondencia a v júli 1969 sa po rokoch stretli vo Viedni. Je to aj rodinný príbeh autorky, dcérou oboch protagonistov bola jej mama. V knihe nájdete úryvky z osobnej korešpondencie Dilonga i dosiaľ nezverejnenú báseň, ktorú poslal Valérii z Pittsburghu na päťdesiatku. Etnografka **Zora Mintalová-Zubercová** prináša **Príbeh vlákna**. Textilné remeslá minulých storočí na Slovensku sú časťou kultúrneho dedičstva, dodnes budia obdiv a inšpirujú módnych tvorcov. Ako súviseli nariadenia panovníkov, výtvarné slohy či móda európskych kráľovien so vznikom a rozvojom textilných remesiel? Pútavé odpovede ponúka zaujímavé rozprávanie, ktoré sa začína domácou výrobou textílií, pokračuje textilnými remeslami a vznikom i pôsobením cechov. Spôsob života, práca majstrov a tovarišov, ich remeselnícka zručnosť a umelecké cítenie. Textilné materiály, techniky výroby aj výzdoby, originálne výrobky tkáčov, súkenníkov, vyšívачov, čipkárov či farbiarov. Práca skúsených majstrov inšpirovala aj domácu výrobu, a tak sa viaceré motívy v pozmenenej forme preniesli aj do ľudového odevu a textilu. To všetko je doplnené farebnou obrazovou prílohou. V knihe **Tradície na Slovensku** autorka ponúka zaujímavé čítanie pre celú rodinu o pôvode, vývoji a význame našich bohatých tradícií. Začína rodinným zvykoslovím, o narodení dieťaťa, svadbe i o úmrtí, o pôvode zvykov a obradov, aj o tom, čo sa z nich zachovalo. V druhej časti oboznamuje s výročnými zvykmi a obradmi. Nechýba receptár s tradičnými jedlami, ale aj mnoho piesní, riekaniiek a pranostiek.

Igor Válek,
spisovateľ a publicista
Foto: autor
a archív SLOVARTU

Radošinci nemajú chybu

Do Radošinského naivného divadla chodia diváci najmä za zábavou. Ibaže za tých vyše päťdesiat rokov svojej existencie si svojrázne divadlo, jediné profesionálne svojho druhu na Slovensku, získalo nemálo stálych divákov, ktorí v humorných až groteskných scénkach či replikách dokážu dešifrovať vážne myšlienky, omínajúce nejedného z nás. Samozrejme, najradšej sa zasmejeme na tých druhých, no sem-tam sa pristihneme pri tom, že sme v tom namočení až po uši. Stačí si premietnuť svoj život detailnejšie, či už súčasný, alebo si zaspomínať na to, čo sme vyparatili pred rokmi.

Najnovšia hra Stanislava Štepku s názvom *To nemá chybu* je práve o chybách, ktorých sa hlavný hrdina – otec Fedor, niekdajší novinár okresných aj Učiteľských novín, dopustil. Zámienkou sa stalo spoločné fotografovanie sa so svojimi už odrastenými deťmi – dcérou, ktorú s typicky dievčenským pôvabom stvárňuje Simona Miháliková, tiež šikovná huslistka, a synom v podaní Ondreja Hraška v alternácii so Samuelom Spišákom.

Stanislav Štepka, ktorý v prvej scénke hrá tak trochu samého seba, sa rozdvojí. Zub času ho pretrhne na dve časti – na mladého, obstojne vyzerajúceho žurnalistu, tú mladistvú podobu podsunie Re-

nému Štúrovi, spomínajúceho chlapíka v rokoch si zahrá on sám. V jeho rozprávaní sťaby Fedora staršieho ho svedomie dotlačí do čias, keď flirtoval s mladou, kyprou, i keď nahlúplou Ivanou (stvárnjuje ju Zuzana Norisová alebo Barbora Švidraňová), hoci má doma peknú, dobrú manželku, matku jeho detí (hrá ju Maruška Nedomová). Vyplaví sa na povrch nevera, postupne sa pridávajú ďalšie ľudské neduhy, ako je chválenkárstvo, závislosť od takzvanej múzy, hoci sa pri ich pertraktovaní v radošinskej podobe diváci chytajú za brucho. Štepka ako invenčný autor siaha aj do hlbších dejín slovenských, ba aj svetových, jeho pozornosti neujde ani dokonalý V. I. Lenin. Ako

skúsený dramatik našiel spôsob, ako pozvoľne a nesmierne vtipne prepašovať túto svetovú osobnosť do deja, keď dal priestor kočšovi Obertovi, ktorý raz viezol na saniach významného ruského revolucionára, dejateľa komunistických dejín. Paródiou poctil aj nemenovaného miestneho funkcionára, ktorý sa samozvane rozrečnil na schôdzi, zvolanej úplne za iným účelom ako boli jeho „múdre reči“. Štepkovej pozornosti neušla ani 100-ročná učiteľka Podhradská, ktorá sa vraj osobne stretávala so štúrovcami. Zúžitkoval tak svoju reportáž z čias redaktorčenia v Učiteľských novinách. Nech by už bol Janko Francisci opradený akýmkoľvek kladnými, nedotknuteľnými legendami, ani on neušiel huncútskemu humoristovmu oku a uchu.

Nebol by to Stanko Štepka, keby nezamontoval do každej hry svojich rodákov. Vyzerá to občas tak, že keby nebolo Radošincov, ani zemeguľa by sa nekrútila. Hnali ju svojou energiou, tak ako aj Štepka je neúnavný, vkladá nesmiernu životaschopnosť do svojich postavičiek, až má človek dojem, že Radošina je naozaj pupkom sveta. Svojím mimoriadne citlivým autorským nosom objavil manželov Horváthovcov, ktorí sa dostali za prácou až do Argentíny a slúžili priamo u prezidenta Juana Peróna a jeho manželky Evity. Salvy smiechu sa ozývajú z hľadiska pri scénke, v ktorej obyčajný, prostý chlapík

menom Vadovič objaví v chalupe za komínom, zamotané v starých teplákoch úžasne vzácne stradivarky. Je presvedčený, že na takých husliach musí vedieť hrať aj ten najväčší chruňo a hudobný antitalent, akým je jeho syn Tóno. Nádherne ho predstavuje Ladislav Hubáček, ktorý hrá zároveň na bicie v hudobnej skupine, tá je prítomná na javisku a vhodne podfarbuje dej počas celého predstavenia. Vladimír Svítek okrem hry na gitare a stvárnenia Juana Peróna navrhol aj nenáročnú, no účelnú stavbu scény. Komickosťou vyniká všestranný Jozef Adamčík, ktorý sa strieda v hre na akordeón s Marcelou Cmorejovou a Jurajom Haškom, zahrá si však aj Lenina, maliara Bohúňa i Anto-

na Horvátha, záhradníka u Perónovcov. Štepkovi sa podarilo bez zbytočných oslých mostíkov vďaka spomienkovej forme prechádzať z jednej scény či dobového obdobia do nasledujúcej bez toho, aby nejako vyrušil diváka. Dar vyňuchávania zaujímavých príhod a bizarných postavičiek sa vydaril. Na rozdiel od ľudí, ktorí veľa zažili, ale nedokážu svoje zážitky pútavejšie sprostredkovať, a tak sa ich nevšedné zážitky stanú všednými, Šteпка naopak majstrovsky upletie zo zdanlivo všedných príbehov príbehy nevšedné. Pritom si zahrá šesť rôznorodých postáv. Vlastne každému z hercov režisér Ondrej Spišák dopraje zahráť si viacero postáv, čím majú možnosť prejať celú škálu svojich schopností. Môžu sa predviesť ako

herci v dialógoch, v speve, hre na hudobných nástrojoch i v tanečných kreáciách. Predstavenie To nemá chybu, ktoré malo premiéru v polovici novembra minulého roka, je už 61. titulom v päťdesiatštyriročnej histórii RND. Tak ako doteraz nikdy tento súbor nesklamal, spontánny potlesk a hlasný smiech publika opuncoval i teraz jeho kvality. Pomedzi humor-

né hlášky sa preplietajú aj jadrné myšlienky vyjadrené v interpretovanej piesni: „Chyba je len vtedy chyba, keď po chybe poučenie chýba“, ktoré obohacujú lacný humor o vyššiu dimenziu. A tak sa originálne napísané hry, odovzdané divákovi osobitým, svojským stvárnením, stávajú pre publikum neustále príťažlivé a jedinečné.

Anna Sláviková

Nikola Ďuricová

Nikola je mladá začínajúca slovenská herečka a speváčka pôsobiaca v Prahe. Nedávno skončila štúdium na Pražskom konzervatóriu a mieri priamo do divadiel.

Pochádzaš z Detvy, čo pre teba znamená tento rýdzo slovenský kraj?

Detva je miesto, kde sa cítim dobre, kde som vyrastala. Je to môj domov, moje útočisko. Rada sa tam vraciam za rodinou a za pokojom a harmóniou, ktorú tam cítim. Môj rodný dom je na kraji Detvy, okolo je príroda a lesy. Môžem si vyjsť do záhrady, nadýchať sa čerstvého vzduchu a z plných pľúc si zakričať či zaspievať. Ticho je krásne, v Prahe ho nemáme a chýba mi tu. Je tu hluk a hektický spôsob života. Všetci sa ponáhľame v nepočítaných autách a električkách.

To moje Podpoľanie nie je známe len svojou krásnou krajinou, ale i ľudovým spevom a tancom, ktorý mi bol už od malinka blízky. Preto som rada chodila tancovať do folklórneho súboru. Ako dieťa do Ratolesti a potom už do dospelého súboru Podpoľanec.

Ako dieťa si svoj čas rozdeľovala medzi umenie a šport. Čomu si sa venovala a prečo nakoniec zvíťazilo divadlo? A ako si sa k umeniu vlastne dostala?

Ako dieťa som sa venovala viacerým aktivitám. Všetko sa ale začalo spevom. Už v škôlke som si vyspevovala počas obliekania obľúbených bábik a moja učiteľka si to všimla. Prihlásila ma do súťaže pre deti z materských škôlok v speve ľudových piesní a malička Nikolka s jemnučkým hláskom s pesničkou Veje vetrík, veje sa dostala až do posledného regionálneho kola, kde obsadila

svoje prvé 1. miesto. Keď som nastúpila do základnej školy, vrece so súťažami a diplomami sa akoby roztrhlo. Mám ich asi 120. Najviac úspechov som zožala na speváckych a recitačných súťažiach. Tanečné, výtvarné, básnické a atletické prišli neskôr. Atletika ale vôbec nebola mojím koníčkom ani prednosťou, ale bola som rýchla, a tak ma tam učitelia posielali. Divadlo je pre mňa jednoznačné a dokonalé spojenie spevu, tanca a recitácie. Začala som navštevovať dramatický krúžok, kde ma očarilo i herectvo.

Kto ťa v detstve a dospievaní najviac ovplyvnil?

V detstve ma samozrejme najviac ovplyvňovali moji rodičia. Moja maminka, ktorá ma veľmi podporovala. Vždy chcela, aby som si výstup pred súťažou pred ňou zopakovala a bola tak pripravená. A keď sme náhodou mali návštevu, musela som spievať pred nimi. To som naozaj hrozne nemala rada. V škole ma zase pripravovala moja pani učiteľka Monika Chamutiová. V určitom veku som chcela byť ako muzikálová speváčka Nela. Našla som si na internete, že navštevovala Štátne konzervatórium, hudobno-dramatický odbor. Tak som si povedala, že to by mohol byť aj môj smer.

Zo Štátneho konzervatória v Bratislave si počas štúdia prešla na Pražské konzervatórium, prečo tá zmena? Bola ti už Bratislava prímalá?

To rozhodnutie bolo dosť náhle. Ale pekne od začiatku. Je pravda, že som počas štúdia herectva túžila skúšať konkurzy nielen v Bratislave, ale i v Čechách, kde ich bolo habadej. No Praha je prídaleko na časté dochádzanie. Veď z Detvy do Bratislavy som sa každý týždeň nacestovala neúrekom. Môj pražský priateľ, ktorý za mnou do Bratislavy skoro rok pravidelne cestoval, ma nakazil nápadom prestúpiť na Pražské konzervatórium. Bola by som v Prahe, chodila na všetky konkurzy, až by som sa niekam dostala a začala naozaj hrať. Začala som o tom vážne premýšľať. Podarilo sa mi vyhrať konkurz do Black Light Theatre Srnec sídliači v Prahe, ktorý akurát v tom čase pripravoval zájazd do Číny. Zrazu bolo všetko jasné. Idem do Prahy! Podarilo sa mi urobiť prestupové skúšky a s Bratislavou som sa rozlúčila. Takže to vlastne všetko vymyslel môj priateľ.

Tvojou veľkou doménou je spev. Už v Bratislave si si zahrala v niekoľkých muzikáloch na Novej scéne, aké to boli inscenácie?

Bratislavské konzervatórium spolupracovalo s Novou scénou a vypísali konkurz na muzikál *Hair* (Vlasy). Dostala som postavu Rony. Podľa amerického filmu to bola černoška s nádhernou úvodnou piesňou *Aquarius*. A teraz som to mala hrať ja – taká malá štufla. Celý ten proces skúšania muzikálu bola neskutočná škola života. Muzikál režíroval Štefan Kozka, hudobné nastudovanie mal na starosti Ľubimír Dolný a choreografiu Ivana Kučerová. S týmto tímom sme vytvorili nádherný muzikál plný emócií a mladej energie. Potom sme skúšali muzikál *Fame* (Sláva). Ten bol nabitý mladou krvou a túžbou po sláve. A za ním nasledoval *Hair Spray*, ktorý som, bohužiaľ, musela opustiť kvôli svojmu odchodu do Prahy.

Ale okrem muzikálov tá diváci mohli vidieť aj v čtoborných kusoch...

V Bratislave sme v divadle Arteato pripravili inscenáciu *Ženba* od Gogola. Režiroval to Tomáš Roháč. Stvárnila som rolu Agafie. Bola to taká jemná, trošku hlúpa a ľahko ovplyvniteľná kupecká dcéra v grotesknom podaní. Vznikla skvelá komédia. Ďalšou hrou boli *Čertice*, kde som si zahrála obľúbenú rolu Luciety. Bola to temperamentná talianska žena s nabrúseným jazykom – úplný protiklad Agafie zo *Ženby*. Zbožňujem tú rozmanitosť postáv! Herec si na určité obdobie skúsi byť niekým iným a často sa to prenáša aj do reálneho osobného života, čo nie je úplne vhodné, keď hráte Agafiu.

V Divadle na Rejdišti (divadlo Pražského konzervatória) si sa zaskvela vo viacerých inscenáciách. Aké postavy si tam stvárnila?

Divadlo Pražského konzervatória mi dalo možnosť hrať v *Balade pro banditu* (Milan Uhde, Miloš Štedroň). Muzikál o skutočnom príbehu Nikolu Šuhaje. Réžiu má Michael Tarant, choreografiu Libuše Králová. Zahrála som si krásnu úlohu, jednu z hlavných postáv, Eržiku, ktorá milovala a túžila byť milovaná, no nakoniec zostala sama. V muzikáli som si zaspievala krásne pesničky a zažila na javisku veľké emócie a, čo je príjemné, predstavenie zožalo úspech. Potom sme našťudovali inscenáciu *Kdo hľadá, najde* (Alexander Nikolajevič Ostrovskij) v réžii Vita Vencla. Tam som hrala Anfiisu. V hre *Anatol* od Arthura Schnitzlera som stvárnila dvojrolu Emilie a Kory. A nakoniec spomeniem naše autorské predstavenie s názvom *Hostina v době moru*, ktoré vzniklo pod režijným vedením Moniky Pulíšovej. Keďže sme vytvárali autorské predstavenie, mali sme možnosť vymyslieť si rolu podľa vlastných predstáv a inšpirácií. Moja postava, Rita, predstavovala starú, nahnevanú, zatvrdenú ženu trpiacu sebaklamom, túžiacu po uznaní a láske, ktorého sa jej v živote nedostalo. Túto inscenáciu som hrávala veľmi rada, možno aj preto, že som sa konečne mohla dotknúť záporného charakteru. Okrem toho som sa tam mohla ukázať nielen herecky, ale aj spevácky a tanečne.

Prešla si pod rukami mnohých pedagógov, kto z nich bol pre teba najvýznamnejší? Máš herecké vzory?

Na konzervatóriu v Bratislave ma herecky viedol zaslúžilý umelec Igor Hrabinský a Jana Valocká. Každý mi do môjho hereckého vienu niečo prihodil a ja som si to vzala a uložila do „šuplíka“. No asi najviac si vážim slová Libuše Trutzovej, ktorá ma učila nielen umelecký prednes a herectvo, ale ukázala mi silu a dôležitosť slova. Spôsob, tón, melódia reči má obrovskú váhu a najdôležitejšie je, aby to všetko šlo zvnútra. Po rokoch

sa mi vynárajú pripomienky a rady týchto úžasných ľudí.

Do Prahy si už prišla s divadelnými skúsenosťami, ale stále si mladá a začínajúca herečka. Je ťažké sa v pražskom umeleckom prostredí presadiť?

Myslím si, že je to náročné všade. V Bratislave je síce menej umelcov, ale aj menej príležitostí. Svet je naozaj konzumný. Aj v kultúre sa často pozeráme najprv na obal a až potom dovnútra. A samozrejme, bez známostí to ide ťažšie. Ale treba skúšať, pracovať na sebe a nevzdávať sa. Nikdy neviete, čo na vás čaká a všetko, čo sa vám príhodí, má svoj význam a niekam vás posunie. Ak budete na sebe makat, skôr či neskôr dosiahnete to, čo chcete.

S čiernym divadlom si precestovala kus sveta. Čo je to za inscenáciu, v ktorej hráš?

Black Light Theatre Srnec je divadlo založené na princípe svetla a tmy. Sú tam herci oblečení v čiernom za hranicou svetla, čiže sú v tme, takže ľudské oko ich nevidí a vpredu pred divákmi hrajú herci v normálnych kostýmoch. Čierne divadlo využíva pohyb rekvizít nafarbenými luminačnými farbami, ktoré pod UV svetlom svietia. Vďaka súhre hercov máte možnosť vidieť plávať rybu, miznúť karty, tancovať pouličné lampy či skákať pollitráky, s ktorými herec hrá ako s rovnocennými partnermi. Momentálne hráme *Antologii*, čo je výber najlepších scén z čierneho divadla. Mala som možnosť s nimi precestovať trikrát Čínu (Peking, Hongkong, Šanghaj, Xian, Jinan, Donghuan). V Grécku sme hrali v Aténach, v Chorvátsku v Zagrebe.

Venuješ sa tvorbe pre deti. Ako vnímaš detského diváka?

Som súčasťou detského muzikálu *Ať žijí strašidla*, ktorý napísala a zrežirovala skvelá česká herečka Dana Bartůňková. Vďaka Metropolitnému divadlu Praha mám možnosť intenzívneho stretávania sa s detským divákom. Ten dá okamžite najavo, či ho bavíš alebo nie. Je neskutočne úprimný. Na všetko musíte vynaložiť omnoho viac síl a energie a predstavenia sú aj fyzicky náročnejšie. Ale keď sa deti smejú, tak poriadne.

Máte problém ich prehlúšiť a pokračovať ďalej. Energia, ktorú počas predstavenia vynaložíte, sa vráti, keď vidíte, ako sa to deťom páčilo.

Intenzívne sa venuješ aj spievaniu, si súčasťou viacerých kapiel, o aké projekty presne ide?

Spevom to celé začalo, a preto mu venujem veľa svojich voľných chvíľ. Okrem toho, že si spievam v sprche, rada si zaspievam i v pop country kapele *Cha cha band*. Niektorá sa zľakne slova country, ale ja som typ speváčky, ktorá si v každom štýle dokáže nájsť niečo pekné. Ide o voľnejšie spievanie v kaviarňach pri stole. A občas si zahosťujem v rockovej kapele *Groff*, kde „válime“ Highway to hell od AC/DC alebo pohodovú I love rock'n roll. Je to sranda. Vybúrim prebytočnú energiu a dobijem novú.

Čo momentálne skúšaš?

Momentálne skúšam muzikál *Ferda mravenec* v divadle Hybernia. Bude to vtipný rodinný muzikál, kde si každý divák z akejkoľvek vekovej kategórie príde na svoje. Tam si zahrám, zaspievam a zatancujem. Réžiu a zároveň choreografiu má na starosti Libor Vaculík a hudobné našťudovanie Iva Marešová. Bude to „nadupané“. Potom ma čaká skúšanie opäť detského muzikálu *Čarodějův učeň* zase pod záštitou Metropolitného divadla Dany Bartůňkovej. Tam si zahrám hlavnú dievčenskú úlohu.

Nedávno si sa zasnúbila, bude cez leto svadba? Nie si na deti ešte prímradá?

Je pravda, že som zasnúbená, ale svadba ešte toto leto nebude. Ešte si chvíľku počkáme. Plánujeme sa vziať, ale neznamená to, že hneď chceme aj deti. Na to sa ešte necítim, zatiaľ mám toho pracovne veľa pred sebou a chcem niečo dosiahnuť.

Aké máš plány do budúcnosti?

Plánujem ďalej hrať divadlo a rada by som si zahrála vo filme. Pracujem aj na speváckej kariére. Viac-menej sólovo. Pripravujem nové covery i s videoklipmi, ktoré potom vypustím do sveta youtube a na svoju facebookovú stránku. A možno príde aj niečo vlastné. Nechajte sa prekvapiť.

Monika Pulíšová

Milan Sládek

Milan Sládek, narodený 23. februára 1938 v Streženiciach pri Púchove, patrí medzi významné osobnosti na Slovensku. Je nielen významným slovenským a môžeme smelo povedať, že aj svetovým mímom, ale aj vynikajúcim choreografom, režisérom a pedagógom.

Už v mladosti sa zaujímal o výtvarné umenie, a tak jeho cesta viedla na Umelecko-priemyslovú školu v Bratislave. Tu študoval rezbárstvo a štúdium ukončil v roku 1957 maturitou. Počas stredoškolského štúdia sa venoval aj divadlu a prvé pantomimické vystúpenia hral v rámci študentského amatérskeho divadla pri Univerzite J. A. Komenského v Bratislave. Po maturite Milan Sládek pokračoval v štúdiu herectva na Divadelnej fakulte Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Neskôr pokračoval v štúdiách v Prahe u Emila Františka Buriana, mága poetického divadla, jedného z hlavných tvorcov československej medzivojnovnej avantgardy. V Prahe čoskoro získal svoje prvé profesionálne angažmán a súčasne s Eduardom Žlábkom, sólovým tanečníkom a choreografom Burianovho divadla D34 založil svoj prvý pantomimický súbor.

Na scéne známa postava „Kefka“ sa po prvý raz objavuje 10. marca 1960.

Bol to hlavný hrdina z pantomimickej komédie „Hrča“, pikolík v záhradnej reštaurácii. Pohľad Milana Sládka na pantomímu je iný, ako ich poznáme od francúzskych tvorcov. Už v prvej pantomimickej kreácii ho zaujímala práca so súborom. Charakter tém, ktoré vyberá k inscenovaniu, ovplyvnia jeho herecký – pantomimický prejav a aj výrazové prostriedky, aké pri inscenovaní používa.

Jeho jednotlivé inscenácie sa výrazne od seba odlišujú. Už v roku 1962 sa Milan Sládek vracia so svojím súborom do Bratislavy a stáva sa autonómnym telesom v rámci Slovenského národného divadla. V tomto období si so svojím programom získava veľký ohlas nielen medzi tunajším obyvateľstvom, ale aj v zahraničí. V roku 1968 viedol v Bratislave 3 súbory, a to: pantomímu, kabaret a činohru. V tom istom roku však nastali veľké politické zmeny v dôsledku 21. augusta 1968 a obsadenia ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy. Milan Sládek s týmito zmenami nesúhlasil, a tak sa rozhodol s časťou svojho súboru odísť do Švédska a odtiaľ do Spolkovej republiky Nemecko, konkrétne do Kolína nad Rýnom, kde žije a tvorí dodnes.

Milan Sládek sa v novom prostredí rýchlo aklimatizoval, veď pantomíma nepozná

žiadnu jazykovú bariéru. Jeho súbor sa svojím umením rýchlo zaradil medzi najlepšie súbory na svete. V Kolíne nad Rýnom v roku 1974 otvoril svoje Divadlo Kefka, ktoré v tom čase bolo jediné stále divadlo pantomímy v západnej Európe. V roku 1976 sa z jeho iniciatívy uskutočnil medzinárodný festival pantomímy Gaukler, ktorý mnoho rokov patril k najlep-

ším na svete. So svojím súborom Milan Sládek precestoval mnoho krajín a všade zožal veľký úspech.

Milan Sládek sa venuje popri práci v súbore aj mladej generácii a odovzdáva mladým svoje bohaté poznatky a skúsenosti. V roku 1987 sa stáva profesorom pantomímy na Folkwang Hochschule v Essene. Od roku 1979 do roku 2004 pracoval so štátnou nemecko-francúzskou organizáciou pre mladých ľudí založenou Charlesom de Gaulom a Konradom Adenauerom.

Po roku 1989 sa vracia do rodnej vlasti a v roku 1994 sa stáva riaditeľom novozaloženého inštitútu pre pohybové divadlo. Tu inicioval a rekonštruoval historickú budovu „Aréna“ v Bratislave - Petržalke. Do júna 2002 tu viedol inštitút pre pohybové divadlo – Divadlo Aréna.

Milan Sládek sa potom znovu rozhodol vrátiť do Kolína nad Rýnom a pokračovať vo svojej umeleckej činnosti. Už v roku 2005 inscenoval v Tokiu operu „Za tri groše“. V roku 2006 sa podieľal na rekonštrukcii a naštudoval Mozartovu pantomímu Pantalon a Columbina K 446 pre Mozartov festival vo Viedni. Pri príležitosti svojich 70-tín v roku 2008 inscenoval svoj nový sólový program, a to baletnú pantomímu Kurta Weila „Čarovná noc“ v Taliansku.

V roku 2016 vystúpil na pôde medzinárodnej organizácie UNESCO. Tu predstavil svoje dielo „Antigona“, ako prvé tamojšie uvedenie pantomímy, v ktorom podal nový pohľad na staroveké tému.

Doc. PhDr. Anton Gajdoš, DrSc.

Milan Sládek počas svojej bohatej umeleckej dráhy dostal tieto významné ohodnotenia:

- Cena Ministerstva kultúry, Praha 1963
- Grand Prix Nancy, 1965
- Prvá cena za réžiu, Istanbul 1968
- Cena Ministerstva kultúry pri príležitosti 50. výročia ČSSR, 1968
- Cena Leopolda Danihelsa, USA 1994
- Cena Ľudovíta Štúra III. triedy, 2000
- Kríž za zásluhy I. triedy Spolkovej republiky Nemecko, 2000
- Cena za celoživotné dielo, 2009 ai.

D. C. Gajdusek

nositel Nobelovy ceny se slovenskými kořeny

Roku 1976 získal polovinu Nobelovy ceny za fyziologii nebo medicínu Američan Daniel Carleton C. Gajdusek (1923–2008) za objevy nových mechanismů původu a šíření infekčních chorob. Podívejme se na život tohoto vědce.

D. C. Gajdusek byl starším synem úspěšného řezníka-Slováka, který se vystěhoval jako mladík ještě před 1. světovou válkou do USA. Otec Gajduska byl ze Smrdák a byl to etnický Slovák. Jeho povoláním byla řezničina. Karolovi rodiče z matčiny strany byli etničtí Maďaři – kalvinisté, kteří emigrovali do USA z Debrecínu v 19. století. Karol se usadil v Yonkersu, dnešní součásti New Yorku. Oženil se s dcerou vystěhovalce z Debrecína. Zájem o biologii u D. C. Gajduska probudila jeho teta, matčina sestra, která byla entomoložkou v ústavu pro výzkum rostlin. Na střední škole jej ovlivnil učitel matematiky, jenž mu vysvětlil, že chce-li studovat lékařství, musí dobře znát matematiku, fyziku a chemii. Gajduska jako chlapce silně zaujala kniha Paula de Kruifa „Lovci mikrobů“. Už tehdy se rozhodl studovat lékařství a mikrobiologii. Na schody vedoucí do jeho klukovské laboratoře v podkroví domova napsal jména hrdinů de Kruifovy knihy, např. R. Kocha a L. Pasteura. Poslední schod ponechal bez jména, ale počítal s tím, napsat tam své jméno až bude slavný a eventuálně laureát Nobelovy ceny. Měl tedy velké ambice. Praktické zkušenosti ještě jako středoškolač získával v tetině ústavu během prázdnin. V letech 1939–1943 studoval na Rochesterské univerzitě fyziku, biologii, chemii a matematiku. Po absolutoriu byl přijat na lékařskou fakultu Harvardovy univerzity, tu ukončil v roce 1946 a stal se doktorem lékařství.

Postdoktorický výzkum absolvoval poté na Kolumbijské univerzitě, kde se specializoval na klinickou pediatrii. V Kalifornském technologickém ústavu a na Harvardově univerzitě prováděl výzkum. V roce 1951 byl povolán do armády, tam byl přidělen jako výzkumný virolog do armádní lékařské služby. V období 1952–1953 pracoval v Teheránu v Pasteurově ústavu. Tam navrhl použít s vakcínou i protilátky z králíčího

séra proti viru vztekliny. Na 18 pacientech pokousaných na hlavě vzteklými vlky dokázal úspěšnost uvedené léčby.

Po Teheránu se přesunul do Austrálie do Ústavu lékařského výzkumu v Melbourne, kde začal pracovat na tématicce, jež kulminovala Nobelovou cenou. Do Austrálie se Gajdusek vypravil za M. F. Burnetem, imunologem a virologem, nobelistou z roku 1960. U něj se soustředil na virovou genetiku a autoimunitu. Burnet Gajduska charakterizoval jako génia s emoční vyspělostí 15letého chlapce totálně sebestředného a netaktního, s hroší kůží, jenž nedbá o svůj zjev a při práci se neleká nebezpečí a obtíží života v primitivních podmínkách. To Gajdusek dokázal při výzkumu v džunglích Jižní Ameriky, na Středním východě, v údolích Hindúkuše i v pralesích Nové Guineje. Ano, Gajdusek byl vědecký dobrodruh. Pokud nebyl na cestách, pracoval v Národním zdravotnickém ústavu (NIH) v marylandské Bethesdě. Tam vedl oddělení studia dětského růstu a vývojových nemocí v primitivních kulturách. V roce 1957 podruhé odjel do Nové Guineje, kde se od místního lékaře dozvěděl o chorobě kuru, kterou považovali za neurologickou infekční nemoc, jež se nejvíce vyskytovala u žen a dětí vnitrozemského kmene Foru, ve kterém se provozoval kanibalismus. Počátečními symptomy kuru byla nejistá chůze osob, později trás a poruchy řeči. Nemocné osoby do roka umíraly. Gajdusek se vypravil za kmenem Foru. Hned na počátku výzkumu se domníval, že oběti kuru se infikovaly při obřadech – kanibalských hodech, při nichž se pojídaly mozky nebožtíků. Gajdusek se dokázal domluvit s příbuznými nebožtíků, aby mu dovolili pitvat mrtvolky. Mozky mrtvých Gajdusek posílal do Melbourne a do domovského NIH. V této instituci se po návratu do USA pokoušel nakazit laboratorní zvířata a šimpanze. Ten se nakazil a po dvouleté inkubaci choroby posel. Tím

Gajdusek dokázal, jak se kuru přenáší. Viroky jsou tzv. pomalé viry, které jsou příčinou i dalších degenerativních chorob centrální nervové soustavy, jako je Creutzfeldt-Jakobova nemoc (CJN). Podobné nemoci se vyskytují i u zvířat (nemoc šílených krav). Gajdusek dokázal, že příčinou degenerativních chorob je infekční činitel. Otevřel tak cestu k léčení nervových a mozkových chorob, jako je např. Parkinsonova nemoc aj. Objasn timerenos CJN z člověka na člověka.

O Nobelovu cenu za fyziologii nebo medicínu za rok 1976 se podělil rovným dílem s americkým virologem B. S. Blumbergem: Gajdusek cenu získal za objevy nových mechanismů původu a šíření infekčních chorob, Blumberg za test na přítomnost specifického virového antigenu vyskytujícího se při onemocnění jater.

Nepříjemnou epizodou v Gajduskově životě bylo nepodložené tvrzení, že obtěžoval děti. Gajdusek z vědeckých výletů v jižním Pacifiku přivezl do USA 56 chlapců, kterým poskytl možnost vzdělávat se na amerických středních školách. V roce 1996 byl obviněn jedním z chlapců, v té době už dospělým mužem, z obtěžování dětí. Obvinění bylo založeno na Gajduskových zápiscích v jeho deníku a hlavně na výpovědi „oběti“. Gajdusek byl v roce 1997 uznán vinným a odsouzen na 12 měsíců do vězení. Po propuštění byl vypovězen z USA a bylo mu povoleno působit v Evropě. Gajdusek pak pracoval v Amsterdamu, Paříži a v Norsku. V Norsku našel útočiště ve městě Tromsø, kde je kolem zimního slunovratu 24 hodin úplná tma. Isolace mu napomohla pokračovat v práci. Vědecky se angažoval na tamní univerzitě. V roce 2009 se hodlal zúčastnit tradičního setkání laureátů Nobelových cen v Lindau, ale toho už se nedožil, zemřel v Tromsø v jednom hotelu dne 12. prosince 2008.

Jiří Jindra,
emeritní vědecký pracovník ÚSD AV ČR

Rozkvitnuté Faro

Algarve je najjužnejšou oblasťou Portugalska. Jej brehy obmývajú vlny Atlantického oceánu z južnej i západnej strany. Na severe leží kraj Alentejo a na východe vytvára rieka Rio Guadiana prírodnú hranicu so susedným Španielskom. Algarve, ktorá získala svoje meno z arabského Al Gharb – západ, bola v minulosti viac ako 500 rokov pod maurskou vládou. Arabskí dobyvatelia zaviedli vo vyprahnutej krajine metódy umelého zavlažovania pôdy a založili tu tradíciu pestovania olivovníkov, figovníkov, svätójánskeho chleba a mandľovníkov.

Pláže

Arabský vplyv je dodnes zjavný nielen v architektúre, ale i v jazyku a miestnych názvoch. Prívetiví obyvatelia Algarve sú oproti Portugalcom zo severu menšieho vzrastu, majú tmavšiu pleť a rozdielne zvyky. Krajina zapadajúceho slnka – Algarve je aj pre väčšinu Portugalcov tak trochu cudzinou. Toto územie, pôvodne obývané rybármi a roľníkmi, zvyknutými na tvrdú prácu a skromný život, bolo „znovuobjavené“ na konci 19. storočia zámožnými Angličanmi. Tí v ňom objavili dokonalú prázdninovú destináciu pre vyvolených, plnú nádherných piesočných pláží, ukrytých medzi rozoklanými skaliskami, kde väčšinu roka svieti slnko a náladu vám nepokazí žiaden dážď ani hmla. Zaprší tu akurát tak počas niekoľkých týždňov na konci zimy a na začiatku jari, vďaka čomu sa celá krajina zazelená a rozkvitne.

Keď na jar cestujete po Algarve vlakom alebo autom, za ich oknami sa začína odvíjať pestrofarebný film. Sady obsypané oranžovými pomarančami striedajú okrovočervené rozorané polia, olivové

háje, citrónovníky plné zrelých plodov. Figovníky práve nasadzujú čerstvé mladé listy a solitérne korkové duby majestátne dominujú krajine. Vďaka nim je Portugalsko najväčším producentom prírodného korku na svete.

Dub korkový je organizmus, dožívajúci sa až 500 rokov a dorastajúci neraz do úctyhodnej výšky 20 metrov. Jeho kôra dosahuje hrúbky 13 centimetrov a pri zbere sa odlupuje zo stromu vo veľkých plátoch. Z nich sa získava prírodný korok. Prvá úroda sa zbiera po 25 rokoch od výsadby sadeníc, kedy obvod kmeňa meria minimálne 70 cm. Nová kôra sa na olúpanom strome obnoví po 10 až 12 rokoch. Tá najkvalitnejšia surovina, vhodná na výrobu korkových zátiok a podlahových krytín sa získava až v treťom cykle obnovy kôry, to znamená po viac ako šiestich desaťročiach! Nečudo, že planťáže týchto zázračných stromov sú prísne chránené a strážené ako to najvzácnejšie dedičstvo po predkoch.

Hlavným centrom Algarve je tridsaťtisícové mesto Faro. Toto univerzitné mesto je hospodárskym, kultúrnym a správnym centrom oblasti. Neďaleko mesta je vybudované medzinárodné letisko, cez ktoré do Algarve po celý rok prilieta veľké množstvo turistov a návštevníkov južného Portugalska. Paradoxom je, že letisko od mesta oddeľuje prírodný park Ria Formosa. Je to jedinečný ekosystém, v ktorom sa miešajú slané vody Atlantického oceánu so sladkou vodou riečnych prítokov, vytvárajúc tak labyrinty zátok, vodných kanálov, piesočných ostrovov a salín. Tento rozľahlý národný park je útočiskom mnohých druhov vodných vtákov. Prírodná rezervácia sa tiahne v dĺžke dobrých 40 kilometrov od Fara až po historické mesto Tavira. Na mnohých miestach parku sú vybudované turistické chodníky a cyklotrasy, na ktorých môžete objavovať krásu a bohatstvo tunajšej prírody. Pri troche šťastia môžete pozorovať rôzne druhy volaviek, kormorány a krdle divokých kačíc či kolónie plameniakov.

Algarve nie je veľmi bohatá na stredoveké historické pamiatky. Je to následok silného zemetrasenia, ktoré v roku 1755 postihlo celú oblasť a jeho účinky fatálne poničili nielen Algarve, ale i Lisabon,

Kráska z rybieho trhu

Faroské pomaranče

vzdialený 300 kilometrov od epicentra. To, čo v hlavnom meste nezničilo otrasy zeme, dokonali skazou vlny cunami, ktoré zemetrasenie vyvolalo. Prakticky totálna skaza Lisabonu bola v tom čase chápaná ako boží trest a následok činov a praktík portugalskej inkvizície, nechvalne známej svojou krutosťou po celej vtedajšej kresťanskej Európe.

Napriek uvedeným faktom sa v meste Faro zachovalo pomerne neporušené, kompaktné historické staré mesto – Cidada Velha, so zvyškami mestských hradieb a veží. Vchádza sa do neho krásnou mestskou bránou s barokovou výzdobou Arco da Vila. Medzi jej vežičkami hniezdia bociany podobne ako na mnohých ďalších strechách starého mesta. Faro je mestom bocianov. Klepotanie ich zobákov a šum letiacich krídel sa vám vznáša nad hlavou. Rovnako ako vôňa rozkvitnutých pomarančovníkov, ktoré dokola zdobia tunajšie najkrajšie námestie s biskupskou katedrálou Largo da Sé uprostred. Pôvodne gotická stavba bola po zemetrasení obnovená s renesančnými a barokovými prvkami. Neďaleké Archeologické múzeum, umiestnené v bývalom kláštore klarisiek, vystavuje zbierky dokumentujúce bohatú minulosť celej oblasti. Napríklad antické obdobie, kedy bolo mesto pred 2500 rokmi súčasťou rímskej provincie nazývanej Lusitania a samo nieslo názov Ossonoba. Toto obdobie v dejinách Fara reprezentuje monumentálna podlahová mozaika s figurálnym zobrazením boha Oceana, objavená neďaleko železničnej stanice niekedy v 80. rokoch minulého storočia.

Maurský vplyv sa na každom kroku zrkadlí v oblube dekoratívnych ornamentálnych motívov, opakujúcich sa na fasádach budov v podobe keramických dlaždíc azulejos, charakteristických pre celé Portugalsko. Typické modro-biele glazované dlaždice často vytvárajú bohaté figurálne motívy aj v interiéroch kostolov, ilustrujú výjavy zo života nespočetných svätcov a miestnych patrónov.

Pri potulkách mestom som zaskočený nezvyklým ruchom v uličkách. Je koniec marca, obdobie tesne pred veľkonočnými sviatkami a ja som sa náhodne ocitol uprostred „romaría“ – procesia, kedy sú za hudobného sprievodu miestnej kapely a čestnej stráže uniformovaných skautov okolo kostola prenášané, živými kvetmi dekorované naturalistické zobrazenia Krista nesúceho kríž a Panny Márie Bolestnej. Exaltované drevené figuríny v životnej veľkosti, zahalené do kostýmov a vlasových príčeskov pôsobia tak zvláštne strašidelne či surrealisticky, až mi z toho naskakuje husia koža. Neďaleký pouličný stánok ponúka typické procesiové „langoše“ obalené kryštálovým

cukrom, neodmysliteľne patriace ku všetkým ľudovým slávnostiam v Portugalsku.

Asi hodinku jazdy bicyklom, von z centra mesta, cyklotrasou okolo letiska a časti prírodného parku Ria Formosa vás cesta zavedie na mestskú pláž na ostrove, ktorý je spojený s pevninou mostom. Tu sa možno túlať hodiny piesočnými plážami až na samotný koniec úzkej piesočnej kosa, kde sa stretajú dva svety.

Pláže bičované vetrom a mohutnými vlnami Atlantiku, také obľúbené surfujúcimi dobrodruhmi a záveterná strana ostrova, ktorú tvoria plytké lagúny so slnečnými lúčmi vyhriatou vodou, množstvom morských vtákov a rybárskych lodiek. Pridávam sa k zberačom mušlí a ani nie o hodinu mám naplnené igelitové vrečko dostatočným množstvom na prípravu chutnej večere. Už sa teším, až si k nej otvorím fľašku portského vína a vychutnám si všetky tie dary Portugalska pri tklivých tónoch hudby fado.

Fado je ďalší z klenotov Portugalska. Hudba, ktorá je zapísaná na listine svetového kultúrneho nehmotného dedičstva (podobne ako slovenská fujara). Hudba, ktorej vznik sa datuje na koniec 19. storočia a za miesto jej vzniku je považovaný Lisabon a jeho chudobné štvrte. Muzika, ktorá vyvrela z podhubia mestského folklóru a podsvetia – sveta krčiem a nevestincov. Hudba nachádzajúca inšpiráciu v portugalskej ľudovej hudbe rovnako ako v hudbe bývalých kolónií v brazílskych a afrických rytmoch.

„Portugalsko spieva, keď má chuť plakať“, aj tak by sa dalo charakterizovať fado. Fado znamená osud. Spev v základe sprevádzaný hrou na akustickú gitaru v kombinácii s originálnou dvanásťstrunovou portugalskou gitarou, ktorá svojím tvarom pripomína lutnu. Fado stelesňuje dlhú tradíciu portugalskej ľudovej hudby a poézie. Melancholický, emóciami nabitý hudobný štýl, vzdialene pripomínajúci blues.

Fado reprezentuje to, čomu sa portugalsky vraví „saudade“, akási melanchólia, osudovosť a túžba po nenávratne stratených časoch, kedy bolo Portugalsko námornou veľmocou a patrila mu veľká časť sveta. Dni, kedy sa z ústia rieky Tejo vydávali celé tucty lodí na objaviteľské námorné cesty. Častými námetmi piesní sú samozrejme nešťastná či nenaplnená láska, nevyspytateľná a nebezpečná morská prúdy, tvrdý námornícky život a sociálna nespravodlivosť.

K slávnym interpretom fada patrila na konci 19. storočia Maria Severa a neskôr Amália Rodrigues, ktorá fado preslávila v druhej polovici minulého storočia po celom svete. Dnešné fado reprezentujú hviezdy ako Mariza, Carlos Paredes či Ana Moura. Z českých interpretov bola fadom zreteľne ovplyvnená jedinečná Zuzana Navarová.

A tým končí môj pozdrav z Portugalska, krajiny, ktorá zaiste očarí každého návštevníka a získa si svojou krásou, pestrosťou a pohostinstvom celé jeho srdce.

Miro Pogran, foto autor

Dekoratívne azulejos

Cuky Luky

My muži si celkom vieme zo seba vystreliť, ale vieme, že ženy sú predsa dokonalé, z nich si neradno strieľať a robiť si srandu už vôbec. (smiech) Na tejto planéte len veľmi ťažko nájdete dve ženy, ktoré to dokážu. Dve ženy, ktoré si zo ženskosti vedia urobiť srandu. Petra Polnišová a Zuzana Šebová to skutočne dokážu. V našich zemepisných šírkach nie je celkom bežné, že vznikne komediálna ženská dvojica. V relácii s názvom Kredenc sa takúto komediálnu dvojicu podarilo vytvoriť. Najprv boli skutočne len súčasťou Sketch show, no neskôr sa stali na Slovensku fenoménom, ktorý pozná úplne každý. Ide v podstate o dve jednoduché dievčatá, ktoré na svet pozerajú svojším spôsobom, veľmi plochým, avšak zároveň veľmi vtípnym. Ich životným krédom je: nepracovať, nájsť si bohatého chlapa, užívať si život plnými dúškami a hlavne nakupovať, nakupovať, nakupovať! No a samozrejme nežiť na Slovensku a odsťahovať sa do bohatého a kultúrneho Rakúska.

Keď sa dievčatá dostali prvýkrát na televízne obrazovky, okamžite to zaznamenalo obrovský úspech. Hneď sme vedeli, že sme vytvorili čosi, čo bude v spoločnosti rezonovať ešte veľmi dlho. Po roku vznikol nápad spraviť týmto dvom zvláštnym dievčinám poctu trvácneho charakteru. Tak vznikol nápad Cuky Luky film.

Filmové dielo vzniká veľmi ťažko. Predpokladám, že úplne každé. Avšak keďže ide o ženský film a množstvo vecí pripravovali práve muži, viete si predstaviť, že pri strete týchto dvoch odlišných svetov nutne muselo prísť ku konfliktom. A veruže tomu tak aj bolo. Našťastie však to boli konflikty tvorivé, v žiadnom prípade nie osobné. Po mnohých peripetiách s prípravou scenára, po niekoľkých výmenách scenáristov a po zmene režiséra sa podarilo pripraviť a namiešať, trúfam si povedať, čosi nevídané. O pár dní nás čaká premiéra v kinách na Slovensku a verím, že to potvrdí aj divácky záujem.

Nie je sranda sa pri komédii zahrávať so srandou. (smiech) Preto sme zvolili istotu, oslovili sme známeho českého režiséra Karla Janáka na spoluprácu. Ten keď počul, o čo ide, tak okamžite súhlasil. Potvrdil moje slová, že ženská komediálna dvojica je čosi úžasné, a že je to bohatý zdroj humoru pre film. Nemalým dielom sa zapojil do prípravy scenára a to dielu takisto pomohlo.

Vo filme vystupuje mnoho známych hereckých, ale aj televíznych osobností. Napriek tomu, že majú vo filme len jednu alebo dve vety, pozvanie na spoluprácu prijali okamžite. A to hovorím o takých menách, ako je Milan Lasica, Lucie Bílá, Juraj Šoko Tabaček, Evelyn, Lukáš Latinák, Diana Mórová atď. Hudby sa zase zhostila momentálne asi najtalentovanejšia skladateľka na Slovensku Ľubica Čekovská.

Úvodný trailer a teaser mal za prvé dni na webe 300 000 videní a stal sa najpozeraným videom za posledné týždne.

Čo nás však pozitívne šokovalo, bolo to, že koľko ľudí v Čechách pozná Cuky Luky. Bol to impulz k tomu, aby sme film distribuovali aj v Čechách. Videá si bude môcť divák už o nie-

koľko dní pozrieť na webových portáloch, dokonca s aktuálnymi českými vydaniaми a film sa dostane do kín koncom mája.

Srdečne vás pozývam na túto skvelú bláznivú komédiu zo Slovenska. Pripájam rozhovor, ktorý so mnou viedol

Peter Derňár. Vyšiel v Novom čase 31. 3. 2017.

Daniel Dangl

Ste producentom Cuky Luky film. Aká presne bola vaša úloha v tomto projekte?

Mal som na starosti zháňanie financií na film a jeho realizáciu. Ale u nás tieto pozície nemožno brať tak, ako to býva pri amerických produkciách. Musel som zasahovať úplne do všetkého. Riešil som marketing, scenár, prostredia, kde sa točilo, bol som zainteresovaný veľmi plnohodnotne. Nešlo len o to, že dám peniaze, točte si a ja to uvidím na premiére.

Aké ťažké bolo dať dokopy financie?

Veľmi, lebo u nás nie je bežné vstupovať súkromným kapitálom do filmu. Ľudia v tom zatiaľ nevidia nejaký extra význam, no myslím, že sa to postupne mení. Nebyť značky Cuky Luky vytvorenej v televízii, tak tá cesta zháňania financií by bola ťažšia.

Išli ste do toho aj s vlastnými peniazmi?

Samozrejme. Robím to vždy, vždy je to obrovské riziko a mám rád potom tie komentáre, že „zase zhrabne peniaze“.

V porovnaní s dokumentom 38, kde ste písali scenár aj ho spolurežirovali, tu ste mali predsa len neporovnateľne menšiu kontrolu nad výsledkom. Nevymklo sa vám to z rúk?

Vymklo sa mi z rúk na 25 % financií – o tolko ich bolo treba viac, než sme pôvodne ráтали.

Lukáš Latinák, ktorý hrá hlavnú mužskú postavu, si postážoval, že bol pridlhý scenár a robilo sa na jeho vkus veľa kľapiek.

Toto by som si ja napríklad v živote netrúfol povedať. Herec nikdy nevie, ako bude daný film vyzeráť ako celok a ani skúsenejší herci si preto nedovolia takéto veci hovoriť. Nech je odpustené Lukášovi v tomto prípade, ale je to skôr taký jeho až neprofesionálny pohľad na vec.

Videli ste už celý film?

Jasné, niekoľko verzií. (smiech)

Akú má ambíciu? Aby sa divák po každej druhej vete smial?

My sme si najmä boli od začiatku vedomí, že nemôžeme na plátno priniesť skeče. Stáli sme pred základnou otázkou, ako to urobiť inak a našli sme na ňu relatívne rýchlo odpoveď – vymysleli sme normálny filmový príbeh o tom, ako sa Cuky a Luky stretli. Je to bláznivá komédia, budeme radi, keď sa diváci zasmejú, ale ten film má svoje zlomy, vážne situácie, chvíle na zamyslenie.

Za pochodu ste menili režisérov, miesto Lukáša Zednikoviča prišiel Karel Janák. Bude mať film dva rukopisy?

To nie. Nič sme nechceli podceňiť, veď je to náš prvý hraný film. Hľadali sme to najlepšie, tých najlepších, autorský tím sa vymenil štyri či päťkrát. A v jednej fáze z rodinných dôvodov prišlo aj k zmene režiséra. Siahli sme po istote, ktorou je Karel Janák a ten, keď počul o tej téme a možnosti, že má robiť s dvoma komičkami, bol úplne nadšený.

Film bude akiste rekordmanom v počte známych slovenských tvárí, ktoré sa v ňom objavia. Bude aj Adela Banášová?

Nie. Nejakto to nevyšlo, hoci pôvodne hrať mala. Ale ani neviem, prečo z toho zišlo.

A kto bol prvá voľba na riaditeľa Miss, ktorého si zahral Latinák?

Úprimne, už si nepamätám. Ale Lukáš nebol ani našou poslednou voľbou, mali sme niekoľko alternatív. Vôbec nešlo o to, že by bol náhradou za niekoho.

Fenomén Cuky Luky trvá pomerne dlho. Myslíte si, že je stále dostatočne silný, aby pritiahol do kín masy?

Myslím si, že máme tendencie málo si veci uvedomovať a vážiť si ich. Na Slovensku máme komediálnu ženskú dvojicu – to je tak niečo atypické, v európskom či dokonca celosvetovom rozmere... Nevieam o žiadnej dámskej komediálnej dvojici. V každom prípade, nebyť toho fenoménu, tak by nám nikdy nenapadlo robiť tento film. Veľmi si vážim Zuzku a Peťu za to, že si dokážu zo seba strieľať. Toto je väčší fenomén ako Cuky Luky. My nechceme zaujať len fanúšikov Cuky Luky, chceme zaujať ľudí, ktorí chcú vidieť dobrú slovenskú komédiu, ktorá tu mimochodom nevznikla 25 rokov, čo je tragédia. Nevieam, kde sa vytratila z nášho národa radosť. Sme smutný národ, ale máme byť na čo hrdí a máme sa aj na čom baviť – veď máme taký dobrý parlament a všetko ostatné. Máme veľa možností baviť sa na sebe samých. Nevieame to a mohli by sme sa to naučiť, stali by sme sa tým väčšími.

Dlhodobu máte veľmi plodnú spoluprácu s Markízou, no v poslednej dobe sa vašim projektom nedarilo. Rýchlo skončil Divoký zapadákov i Kávomat. Čo sa stalo?

Myslím si, že televízia išla do veľkého rizika, skúšala experimentovať s progresívnou vecou, akou je Divoký zapadákov. Mohlo to vyjsť a nemuselo, no stále si myslím, že to nie je úplne stratené. Aj keď tie čísla neboli chvályhodné. Pamätám si však Partičku, ktorú chceli po prvých dvanástich častiach stiahnuť, lebo to nemalo bohvieakú sledovanosť a tiež na to ľudia nadávali, že sa tam herci strápňujú, nehovoriac o mojom smiechu. No sú veci, ktoré potrebujú nádych, väčší rozvoj. Dnes dva-trikrát niečo nevyjde a okamžite to ide z obrazovky.

Do kín prišiel nedávno s veľkým úspechom film Únos, ktorý ukázal, že ľudia majú záujem aj o takéto vážnejšie témy. Nemáte chuť teraz natočiť niečo podobné?

V tomto momente máme v príprave tri filmy a ani jeden z nich nie je komédia. A jeden je zhodou okolností z veľmi obdobného obdobia, ako je Únos. Mój otec je historik, moja matka je etnografka, vyrastal som v rodine, kde boli fakty, dejiny, vážne témy a k tomu inklinujem. Nebránim sa vážnym témam, no pre mňa bolo veľmi prirodzené urobiť prvotinu komédiu, na jednej strane sa to asi odo mňa očakávalo, na strane druhej sme mali

veľmi dobrý materiál. Dievčatá sú výborné, ten film je smiešny, myslím, že každý divák odíde z kina veľmi spokojný.

V decembri ste sa stali tretíkrát otcom, rodina vás momentálne asi dosť potrebuje, no v pracovnom tempe ste nepoľavili...

Nejako sme sa to naučili spolu s manželkou zvládať. Je pravda, že som veľa v robote, že nemám víkendy. Napriek tomu ja to potom rodine kompenzujem – zaseknem sa a ideme niekam na pár dní spolu. Vypnem telefón a kašlem na celý svet. Nevieam, či je to ideálne, ale funguje to.

Dcéрке ste dali netradičné meno Sienna - preniesli ste takto na ňu aj kus talianskeho temperamentu?

Vyzerá, že sa to celkom podarilo. Má tri mesiace a stále sa prevaľuje ako bláznivá a je strašne nervózna, lebo by už chcela sedieť. Aj keď teda ona je s dvomi n a mesto Siena len s jedným.

Peter Derňár

RÁNA ČESKÉMU SHOWBYZNYSU!!!

Cuky Luky film

FILM KARLA JANÁKA, REŽISÉRA SNOWBOARDÁKŮ A RAFTÁKŮ

PRODUCENT: DANO DANGL, KOPRODUCENTI: TV MARKÍZA, ITAFILM, REŽIE: KAREL JANÁK, SCÉNÁŘ: PĚTA POLNÍŠOVÁ, ZUZANA SEBOVÁ, ZUZANA MARIANOVÁ, JURAJ BROCKO, KAMERA: TOMÁŠ JURÍČEK, VEDOUČI VÝROBY A VÝKONNÝ PRODUCENT: JANA HORÁKOVÁ, STRIH: MARIOS ŠLAPETA, ZVUK: PETER GAJDOŠ, HÚDBA: LUBICA ČEKOVSKÁ, ARCHITEKT: PAVEL ANDRAŠKO, MANAŽER FILMU: MARTIN FRIMMER, HRÁJI: PĚTA POLNÍŠOVÁ, ZUZANA SEBOVÁ, LUKÁŠ LATINÁK, DIANA MÓROVÁ, LUCIE BILA, ŠTEVO MARTINOVÍČ, BARBORA ŠVIDRANOVÁ, ZUZANA PORUBIAKOVÁ, ROMAN POMAJBO, MARIÁN ČEKOVSKÝ, MILAN LASICA

V KINECH OD 18. KVĚTNA

#CUKYLUKYFILM f3 CUKYLUKYFILM CUKYLUKYFILM.SK

MIRIUS noemo

www.mirusfd.cz Mirius film distribution miriusfd

Identifikačný kód Slovenska

18. decembra 2016 sa v reprezentačných priestoroch Hudobnej siene Bratislavského hradu uskutočnilo slávnostné odovzdanie ocenení mimoriadnym osobnostiam našim i vybraným zahraničným umelcom a vedcom. Ocenenie „Laureát Identifikačného kódu Slovenska“ pre slovenských a zahraničných tvorcov je ďalším posolstvom i šírením myšlienky humanizmu, spolužitia a mieru. Zásluhou ich vzácneho talentu, tvorivosti a originality.

Cenu Laureát Identifikačného kódu Slovenska prevzali za osobnej účasti títo laureáti

Anton Blaha – právnik, zberateľ a podporovateľ umenia so zameraním na výtvarné umenie. Napísal niekoľko kníh o umení, pomáha pri výstavách a zriaďovaní galérií.

Barbora Botošová – mimoriadny hudobný talent, vnučka svetoznámeho Berkého Mrenicu. Je primáškou a dobrým pedagógom. Svojím umením prechádza od ľudovej hudby k džezu, folklóru a hudobnému experimentu. Umelkyňa s výnimočnou umeleckou perspektívou.

Stanislav Harangozó – významný výtvarný umelec. 70-ročný jubilant. Výtvarník s obrovským rozsahom v technikách umenia i výrazových prostriedkoch. Jeden z mála, ktorí dnes ovládajú aj náročné maliarske monumentálne techniky. Majster pastel. Výnimočný, celoživotný a úspešný pedagóg.

Soňa Herényiová Belanová – umelkyňa, ktorú reprezentuje osobitosť výrazu. Maľuje i kreslí s istou rukou. Patrí k mimoriadnej generácii výtvarníkov, ktorá vstupovala do umeleckého života začiatkom minulého storočia. Vedie vlastnú komornú galériu a vyučuje výtvarným technikám a maľbe.

Gabriel Jonáš – neopakovateľný majster klávesových nástrojov. Kultivovaný s excellentnou ľahkosťou a kreativitou predovšetkým v džez. Dnes osobnosťou pre milovníkov kvalitnej a náročnej hudby.

Marián Labuda – herecká osobnosť, ktorej umenie bolo spolutvorcom československého a slovenského herectva od druhej polovice XX. storočia podnes. Prezентuje vzácne umenie bez šablóny. Je ojedinelý v hereckom majstrovstve bohatého spektra charakterov, kde dominuje jeho herecký talent, ktorým formuje výraz a jedinečnosť celej postavy. Patrí medzi vzácných hercov svetového formátu.

Jozef Leikert – literát, poet, vysokoškolský pedagóg. Celý život žije kultúrou. Jeho básnické knižky, prekladané do mnohých svetových jazykov, sú kvapkami šťastia a úvah. V literatúre sa venuje prelomovým osobnostiam našich dejín. Doménou v školstve sú autorove prednášky o estetike a umení.

Milan Markovič – je úsmevný a pritom vážny mysliteľ. Tento mimoriadne tvorivý autor písaného slova a herec temer všetkých československých mediálnych prostriedkov už desaťročia fascinuje rozhovormi a úvahami nielen o spoločenskom živote dneška. Patrí medzi niekoľko intelektuálov československého humorného a satirického slova. Je vzácny vedomosťami a predovšetkým poznaním, s ktorým sa hrá, aby ho zaradil do najmenej očakávaných súvislostí. Osobnosť.

Ivan Ožvát – sólista opery Slovenského národného divadla. Jeho kreatívny hlasový fond dopĺňa uvoľneným hereckým prejavom a eleganciou pohybov. Je umelcom, ktorý vie podporiť každý nový umelecký projekt. Nechýba na mimoriadnych umeleckých projektoch a stretnutiach, ktoré krátkymi speváckymi vstupmi nielen oživuje, ale aj kultivuje. Bravúrne vkladá do atmosféry uvoľnenia árie zo slovenských operiet.

Zuzana Smatanová – Speváčka, skladateľka, textárka slovenskej hudby zo zaslúženým prívlastkom „originálna“. Vstúpila do hudby vzácnou farbou hlasu, melodicnosťou a textovými úvahami o tom najpodstatnejšom. O dnešnom bytí. Vlastné umenie stavia na kvalite, ktorú obohacuje šarmom a ženskou prostotou. Patrí dnes medzi najobľúbenejšie.

Pavel Traubner – vzácny človek, lekár, pedagóg, spisovateľ, podporovateľ kultúry. Osobnosť Pavla Traubnera prezentuje mimoriadna vnímavosť a talent pre poznanie a hodnoty. Je neúnavný organizátor v školstve, vede a umení. Je vnímavý humanista s mnohými úspešnými výsledkami.

Felix Unger – významný rakúsky lekár, pedagóg, spisovateľ, organizátor vedeckého a kultúrneho života. Spoluzakladateľ svetovo známej a rešpektovanej „Európskej akadémie vied a umení“ so sídlom v Salzburgu. Je nositeľom mnohých mimoriadnych výsledkov i objavov. Celosvetovo známy a uznávaný odborník medicíny a obdivovateľ umenia. Mimoriadna osobnosť dnešného sveta.

Katarína Vavrová – je umelkyňou, ktorej tvorba patrí dnes nesporne medzi najobľúbenejšie a najžiadanejšie nielen na Slovensku, ale i vo svete. Žiačka Albína Brunovského a dcéra skvelého otca výtvarníka v umení vytvorila jedinečný svet imaginácie, rozprávky a romantiky. Tieto slová následne budujú vlastný príbeh každej obrazovej či grafickej plochy, kde formuje medziľudské vzťahy v zrkadle kultivovanosti, konfliktu, nerovnosti, harmónie či krásy. Tvorí nádheru umenia, ktorá sa ako hlboko kvalitný výtvarný prejav stráca. A pritom ju tak potrebujeme.

Tanya Wolski – zahraničná laureátka tohtoročného oceňovania. Žije v USA, neďaleko New Yorku. Má neobyčajne vyvinuté kresliarske schopnosti, istou líniou kreslí mátež príbehov, plnú postáv, strojov a budov, ktorá ponúka divákovi nekonečné objavovanie vzťahov i záhad života. Je bravúrnou maliarkou, ktorá cíti proporciu obrazovej plochy i jej farebnosť.

Pavel Traubner

Čerstvý laureát Identifikačného kódu Slovenska, osobnosť slovenskej medicíny, člen našej kultúry a lekár s talentom Pavel Traubner vydal a slávnostne uviedol do života svoju knihu „Tak čo vás trápi“. Publikácia je rozhovorom Kataríny Hradskej so svetoznáмым neurológom. Obohatená fotografiami. Spomienky na minulosť a prítomnosť. Krásne formulované myšlienky, vedené základným životným mottom lekára: „Ži a nechaj žiť“.

Všetko sa to začalo vojnou a útekmi, strachom, ukrývaním sa pred ľudským vojnovým zlom. Je to časť o ľudskej bolesti a nezodpovedaných otázkach, prečo. Je to časť o jednej etape života ľudstva, ktorá sa už nesmie opakovať.

Ďalšia časť knihy je krásna. O vysokoškolskom štúdiu, o autorovej rodine a mladšej láske, dnes manželke Katke Traubnerovej. Rozhovor pokračuje o deťoch a vnúčatách. Stále prepájaný s profesijnými i organizačnými, či reprezentačnými aktivitami profesora. Autor sa v knihe často zamýšľa nad xenofóbiou, ľudským zlom a otvorene vraví, že človek by mal byť ľudský, treba mu pomáhať za každých okolností. Veľké slová, myšlienky a silný humánný postoj tvorcu optimizmu a energie v nemocnici či súkromnom živote Pavla Traubnera.

Forewer young a s charakteristickým úsmevom. Pavel Traubner, človek energie. Trvalý objavovateľ všetkých zákutí kultúry, vedec, umelec, filantrop. Keby som sa chcel pokúsiť o krátku charakteristiku jeho osobnosti, napíšem, že sa teší zo života. A v tomto by mal byť príkladom ľudstvu. Humanista, s kopou skúseností a inteligenciou pri ich aplikovaní v praxi. Nie, chvála nie je úlohou predstavovania laureátov Identifikačného kódu Slovenska. Tieto texty sú iba rám-

ovým konštatovaním tých vlastností, pre ktoré im je toto prestížne ocenenie udeľené. Pavel Traubner je večný optimista, vzor pre tých, ktorí vedú a vidia vo všetkom iba prekážky. Významný lekár praktik, vedec, objaviteľ, zberateľ umenia, podporovateľ všetkého, čo je krásne a má prívlastok umeleckej hodnoty. Poznám ho pomerne dobre na to, aby som mohol konštatovať tieto pravdy. Je ich oveľa, oveľa viac a do tohto textu sa zmestí iba niekoľko z nich. Niekoľko prvkov z nesmierne bohatého pracovné-

ho i spoločenského a osobného života tohto veľikána nielen slovenskej medicíny. Spolu s manželkou tvoria neoddeliteľnú súčasť toho života dneška, ktorý je súčasťou obrovskej tradície a vzdelanosti ľudstva.

Pavel Traubner sa narodil 2. mája 1941 v Ilave. Po absolvovaní Lekárskej fakulty UK v Bratislave zostal pracovať na škole, kde v praxi získal atestáciu 1. a 2. stupňa. Docent neurológie (1985) a vysokoškolský profesor (1991), dlhoročný prednosta I. neurologickej kliniky Fakultnej nemocnice s poliklinikou v Bratislave a dekan Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Je autorom a spoluautorom množstva vedeckých publikácií doma i v zahraničí, vysokoškolských učebníc a učebníc neurológie, absolvoval veľa vedeckých prednášok po celom svete a aj v súčasnosti zastáva mnohé významné funkcie nielen v oblasti medicíny, ale i v oblasti bežného spoločenského života. Z jeho iniciatívy a s jeho obrovskou podporou bola opravená kaplnka vo fakultnej budove Aspemonského paláca, stará takmer 300 rokov. Podporil opravu a rekonštrukciu rímskokatolíckeho kostola vo svojom rodnom meste. Zúčastnil sa desiatok tvorivých stretnutí s významnými osobnosťami svetovej vedy, kultúry a politiky (Bill Clinton, George Bush, Kofi Annan, Chris Barnard či v neposlednom rade pápež Ján Pavol II., s ktorým absolvoval dokonca tri stretnutia, pri ktorých ho Svätý otec niekoľkokrát nazval svojím starším bratom vo viere). Je nositeľom štátneho vyznamenania udeľeného prezidentom republiky SR a vládou SR „Pribinov kríž II. stupňa“, medaily Jána Jessenia, udeľenej predsedom SAV, striebornej a zlatej medaily UK, Dérerovej medaily, udeľenej ministrom zdravotníctva SR a mnohých ďalších ocenení.

Pavel Traubner žije a tvorí v Bratislave.

Michal Valent

Krásne a podnetne sa píše o ľuďoch, ktorí, stále s úsmevom a elánom, vytvorili a objavili v kultúre, vo vede dôležité a nové poznatky. Ktorých skutočným poslaním bolo i je pomáhať chorému. Áno, celý život byť s človekom, ktorý to potrebuje. To je silné slovo, ktoré sa ťažko chápe a ešte ťažšie vysvetľuje. Nič o ňom presvedčivejšie nevraví ako výsledky. Michal Valent, laureát Identifikačného kódu Slovenska, je celoživotný humanista. Spolu s manželkou Martou, tiež lekárkou. Obaja sú lekárski objavitelia a skutočné osobnosti. Michalovi však chcem venovať tieto riadky. Pre úctu k nemu, jeho práci a obdivu všetkého krásneho. Výtvarného, hudobného a ďalšieho umenia. Lebo on cíti a pozná kvalitu. Celý život ju aplikoval. Preto je dnes tým originálnym a jedinečným vedcom.

Nedávno vydal vzácnu knihu vlastných pamätí doplnenú myšlienkami tých najbližších „Priatelia moji, bol to iný čas“. Dobre sa číta text mysliteľa. Riadky človeka, ktorý pozná a vie. Kniha je aj milým návratom do nášho života plného sily, polovice dvadsiateho storočia. Spomienky na ľudí, ulice, vôňu bytia, tak ako ju prežíval Michal, to dokázal iba on precítiť v tejto knihe.

V minulom roku mu odhalila rodná obec pamätnú tabuľu, ktorej autorom je vynikajúci sochár Marián Polonský. Je na nej tento text: „Lutílský rodák Michal Valent, ženský lekár a humánný parazitológ. Prácu som prijímal ako svoje poslanie a život ako dar...“

Michal Valent je osobnosť. Už dnes je legendou vo vede i umení.

Profesor. MUDr. Michal Valent, DrSc. sa narodil 3. októbra 1929 v Lutíle. V roku 1953 ukončil Lekársku fakultu Slovenskej univerzity.

Graduovaný lekár, gynekológ, pôrodník, humánný parazitológ, vedecký pracovník Lekárskej fakulty UK. Po celý život publikoval. Prednášal a rozvíjal odbornosť i etické normatívy života. Celý život tohto majstra svojho odboru je o identite, domove. O hľadanií hodnôt, ktoré tak, ako život prináša, tak aj odchádzajú. Je však na zodpovednosti ľudstva ich podržať a transformovať do každodenného žitia, ktoré je tým najkrajším posolstvom, ktoré Zemi prinášame.

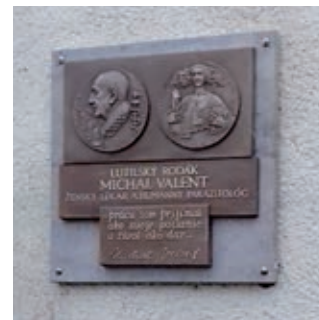
Spoluzakladateľ časopisu „Praktická gynekológia“, neskôr ho viedol ako jeho šéfredaktor.

Čestný člen Československej gynekologicko-pôrodnickej spoločnosti, Československej parazitologickej spoločnosti, Slovenskej lekárskej spoločnosti, Slovenskej gynekologicko-pôrodnickej spoločnosti a Polského Towarzystwa Ginekologicznego. Je spoluzakladateľom Slovenskej sexuologickej spoločnosti. A členom v Ústrednej rade Akadémie vzdelávania v Bratislave.

Michal Valent sa postupom času stal filozofom života, úzko spätým s tvorbu a umením. Autor mnohých príhovorov umelcom, predseda „Klubu priateľov Milana Rúfusa“, návštevník temer všetkých výstav, ktoré sa konali v okolií neho. Veda má s umením veľa spoločného. Veď to je vlastne ľudská kultúra. A Michal Valent postupne vstupoval do čara umenia ako vnímavý a nesmierne talentovaný jeho súčasník.

Vydal viac ako 350 odborných publikácií a zborníkov, niekoľko vysokoškolských učebníc.

Nedávno vyšla kniha jeho spomienok „Priatelia moji, bol to iný čas...“. Vzácné umelecké dielo s príspevkami jeho priateľov. Michal Valent v ňom odkrýva tajomstvá svojej cesty životom ako zrelý literát a osobnosť.

Za svoju prácu bol ocenený medailami Univerzity Komenského, ďalej Univerzity Palackého v Olomouci a Lekárskej fakulty UK. Dostal najvyššie vyznamenanie Ministerstva zdravotníctva SR. Najvyššou spoločenskou poctou je štátne ocenenie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj medicínskych vied v oblasti gynekológie, pôrodníctva a parazitológie.

Patrí medzi mnohých, ale aj medzi mnohými trčí ako stará lipa uprostred dediny zvané Slovensko. Pochopiť ho nie je ťažké. Možno iba súčasným na „vysokých konároch“ je nedosiahnuteľným, možno aj prečudesným človekom. Pochopiť jeho život alebo robiť komparáciu s inými je sotva možné. Práve jeho inakosť je však na obdiv. Lipy nevysychajú rýchlo a ani nie často. Nielen preto by mohol ešte pobudnúť, aby ešte čo-to vytŕčal a vydržal aj v tomto bláznivom a do prázdna meniacom sa svete.

Je obdivovateľ a vášnivý zberateľ výtvarného umenia. Spoluvorca a organizátor.

Životu úctu. Mysliteľský a vedomostný rozsah tohto tvorcu už desiatky rokov udivuje i obohacuje slovenskú kultúru. Tú formuje veda i umenie. A tie sú vždy na štartovacej čiare ďalšieho vývoja ľudstva.

Sledujem životy stovák umelcov a učím sa od nich. Túto osobnosť slovenskej kultúry som spoznal na začiatku života a dala mi veľa. Človek, ktorý prišiel a vynikol. V oblastiach svojho profesijného života i ako priaznivec umenia.

Michal Valent žije a pracuje v Bratislave.

Euboslav Moza

Michal Valent s manželkou Martou

LUTÍLSKÝ RODÁK
MICHAL VALENT,
ŽENSKÝ LEKÁR, HUMÁNNY PARAZITÓLOG

... prácu som prijímal ako svoje poslanie,
život ako dar ...

19. 11. 2016 Euboslav Moza

Jana Tothová

*speváčka zo skupiny
Tornádo Lue*

Tvým polem pôsobnosti je umění, do ktorého väčšinou rodiče své děti z pragmatických dôvodů nesměřují. Dostalo se tobě nějaké podpory v mládí?

Rozhodla som sa takto možno práve preto, že som žiadnu podporu nemala. Mala som chaotický pocit zo seba a zo života okolo mňa. Jediné, čo mi dávalo zmysel, bola hudba, aj keď textom som často nerozumela. Rádio, ktoré bolo u nás doma stále zapnuté, bol hlas, ktorý ku mne hlboko prehováral. Pamätám si, keď som mala asi tri-štyri roky, ako som počúvala všetko. Dokázala som to vnímať bez tých daných významov a predsa som tomu veľmi rozumela. V škôlke deti spievali „Prší, prší“ a ja som spievala „Máša, Máša, langoše predáva“, lebo som to počula v rádiu. Aj keď, 70-te roky, to bola divná doba, aj tie pesničky zneli tak nejak

len „akože“! Učila som sa zaväzovať si šnúrkou na topánkach a zároveň nás učili, kto a čo bol Lenin, VOSR a Aurora. To sú moje rané spomienky. Nenašla som sa v kreslení alebo v iných koníčkoch. Bola som jedináčik, nemala som takmer s čím sa konfrontovať. Chytila som sa hudby.

Měla jsi v rodině nějakého muzikanta?

Moja mama často doma spievala, ale to bolo všetko.

Prála jsi si tehdy studovat hudbu, nebo jsi šla na nějaký běžný praktický obor?

Stále bola ešte zmätená. Mala som nielen komunikačný problém, ale ani som nevedela, ako sa zorientovať v rozličných situáciách. Preto som si nedokázala dobre vybrať školu. Po základke som sa rozhodla pre strednú zdravotnú ako moja kamarátka, hoci som už bola vo veku, kedy som sa mohla nad tým zamyslieť.

Do školy som chodila s kabelkou, kde som mala len jeden zošit, ktorým som kamuflovala všetky ostatné. Napriek tomu ma zaujímala anatómia, humanitné vedy. Páčilo sa mi dozvedieť sa rôzne veci, ale nikdy potom som zdravotnú sestru našťastie nerobila. V tom čase už sme začali s priateľmi hrať.

Vidíš, prý jsi neuměla dobře komunikovat. Tak jak jsi dokázala dát takové session dohromady?

To som zvládla, išlo u mňa o prežitie. Asi sme sa v dave navzájom rozpoznali. Hrávala som na basu, alebo sme len tak búchali do rôznych nástrojov, robili sme hluk. Potom som sa konečne zoznámila so svojim prvým gitaristom Dušanom Palkom. Bol to nekomunikatívny podivín, u ktorého som si nikdy nebola istá, čo si myslí. S ním sme založili niekedy v roku 1989 skupinu Tornádo Lue, ktorá existuje dodnes, ale v inej zostave.

Kde jste tenkrát vystupovali?

Som z Bratislavy. Koncerty sme mali v Petržalke alebo v klube na Kominárskej, ktorý viedol legendárny Martin Juráček. Tam sme hrávali často. Veľa si na začiatky nespomínam, nevybavujem si ani, kde sme mali náš prvý koncert. Dobré si ale vybavujem, ako sa množili ohlasy na našu tvorbu a pribúdali záujem o nás. Vtedy ma to vydesilo. Začala som hľadať druhú speváčku, aby som sa toho bremena zbavila.

Ty jsi slávu vnímala jako břemeno?

Bolo to pre mňa veľmi osobné. Niekedy som mala pocit, že sa zverujem s veľmi intímnymi pocitmi a desilo ma, že nad tým nemám kontrolu. Nebolo to vždy príjemné a bezpečné. Vtedy som chcela všetko zmazať, skončiť a trebárs si nájsť prácu v úrade a štrikovať po večeroch. Dnes som sa s tým už vyrovnala.

Hudobná skupina Tornádo Lue

Hľadala jsem tě proto, že jako slovenská zpěvačka zpíváš česky. Velmi mne to překvapilo, nejen jazyk, ale i kvalita projevu. Jaký byl důvod? Proč česky?

Spočiatku som nevedela, či budem hrať na basu, alebo budem spievať. Vytvorili sme melódiu a až do nej sme vkladali texty. Hľadala som, čo a ako by som mohla spievať. Použila som český preklad poézie Sylvie Plathovej. Keď sme to skombinovali s našou čudnou hopkavou hudbou, objavil sa zaujímavý kontrast, vytvorila sa tým zvláštna atmosféra. Hľadala som originálnu cestu a ten text bol iniciačný. Vtedy som neuvažovala o tom, či to je čeština alebo slovenčina. Neuvažovali sme o žiadnych skrytých významoch, nemali sme žiadne ambície. Objavili sme vlastný priestor, ktorý sme snáď všetci potrebovali, ja, Dušan aj Juraj Hladný, bubeník. Tak sme to tak nechali. Motivuje ma aj ten môj zážitok z toho, že nespievam v materinskom jazyku. Je to, ako keby to spieval niekto iný. Predstavujem len taký prostriedok medzi niečím a niečím. To je pre mňa ľahšia pozícia, pretože ja tam v skutočnosti ani nechcem byť, keď interpretujem. Môj cieľ je dostať sa inde. Všetko ostatné nie je podstatné.

Slovensko, národ, typické črty, to je pre niekoho pekné, ale je to aj zväzujúce a nikdy to nebude celá pravda. Potrebujem vychádzať z ničoho.

Z jaké další literatury jsi čerpala?

Pieseň Sladké je žít je z ranej zbierky básní Bohumila Hrabala Poupata. Mám rada japonské haiku, výborný je aj Vítězslav Nezval. Väčšinu textov som si ale napísala sama.

Najviac ma baví, keď počujem zaujímavú vetu, ktorú vytrhnem z kontextu a urobím z toho popový refrén. Mám rada ten kontrast, ktorý vyvolá špeciálny pocit. Keď bol v Bratislave ešte lunapark, z amplióna hrali raz nejakú starú dychovku, v ktorej sa spievalo: „Len mesiačik svietil do tváří mrtvých kamarátů“...ostalo mi to v hlave a napísala som text Mrtví kamaráti – čiastočne aj o rozpade našej kapely.

Nejenom texty vzbuzují pozornost, ale i styl, jakým hraje. Není to žádná obvyklá škatulka. Jak by se dal charakterizovat?

Skúšaním a kombinovaním všetkého možného sme sa niekedy na začiatku 90-tych rokov dostali niekam medzi klezmer, šansón a punk, ale osobne som sa v týchto charakteristikách štýlu nikdy veľmi nerealizovala a nevyžívala. Dušan bol pôvodne punkový gitarista, Juraj

Hudobná skupina Tornádo Lue

hral na bicie, mal rád jazz, ale nevedel ho hrať a ja som nevedela spievať, tak nejak to vzniklo. Ale myslím, že náš charakteristický zvuk nezávisí ani tak od toho, čo hráme, ale skôr ako to hráme. Inak to ani nevieme.

Odvtedy sme už nahrali množstvo rôznych pesničiek v rôznych štýloch, ale z nejakého dôvodu to vždy znie aj tak ako Tornádo Lue.

Od založení skupiny uběhlo už hodně let, co všechno se stalo, jaká alba jste vydali?

Za ten čas sme sa asi dvakrát rozpadli. Neboli sme spolu po celý ten čas, ale keď sme hrali, bolo to intenzívne. V istej dobe sme sa už nedokázali dohodnúť, nikto nechcel ustúpiť z toho svojho. Rozišli sme sa, ale mne to veľmi chýbalo. Znova sme to dali dokopy. Teraz si uvedomujeme, že by sme nechceli skončiť. Dušan už s nami nie je, basák hrá na gitaru, bubeník je klávesista, máme nového bubeníka a začíname skúšať so saxofonistom. Od roku 1993 doteraz sme vydali 4 albumy: prvý, eponymný, nahraný za pár dní na štvorstopovom magnetofóne, potom Vlky, Nebeskí jazdci a Tornádo Lue live v Nu spirit clubu.

Jaký je současný život kapely, kterou hudební teoretici titulují „kultovní“? Změnilo se něco?

Pre mňa sa nič nezmenilo, ja to stále prežívam rovnako. Minulé tri roky sme veľa koncertovali. Prichádzali naši fanúšikovia, ale aj noví ľudia. Bolo zopár koncertov, ktoré sme si naozaj výnimočne užili.

Myslím, že je to stále zážitok ísť na živú hudbu, aj keď sa dnes môžete veľmi rýchlo odreagovať trebárs na You Tube. Ale kým z nás nebudú biorobotickí homunkulovia, alebo kým nebudeme úplne le-

targickí alebo mŕtvi, budeme živú hudbu stále potrebovať a zážitok z nej bude vždy rovnaký.

Teraz práve nahrávame nový album, snažíme sa na to nájsť dosť času, stretávame sa po večeroch a spracovávame, čo sme nazbierali za posledné tri roky. Hľadáme podobu, ktorá by nás uspokojila.

Zvláštní shodou okolností nás propojuje přátelství se zakladatelkou spolku Loutek v nemocnici Markou Míkovou. Ty dnes vystupuješ i na akcích Bábok v nemocnici, které jsi také pomáhala založit. Jak jsi se k tomu dostala?

Pridala som sa náhodou. Marka rozbiehala činnosť na Slovensku s bábkoherečkou Janou Segešovou, s ktorou sa poznám dlhé roky. V tom čase som práve rozmýšľala, čo by som ešte chytila do ruky. Veľmi rýchlo sa to udialo. Skúsila som to a nerobí mi problém s deťmi nadviazať kontakt. Páči sa mi, že je to rozhovor a nemusím sa nútiť do nálady, ani nič nikomu nevnučujem. Rada s nimi komunikujem, pretože sú féroví. Zaujímam sa, ako sa dotyčné dieťa má. Nemusím sa ani pýtať, zaspievam pesničku a snažím sa to vycítiť.

Sama mám dieťa, som mama a to mi otvorilo iný svet. S bábkami som sa okľukou vrátila do nemocničného prostredia. Na tejto práci sa mi páči moment satisfakcie. Naozaj sa stane, že nálada sa odľahčí, akokoľvek je ťažká. Pesnička pomôže odľúknuť aspoň na okamih. Hudba má katarznú funkciu, a preto to robím rada.

Už je to štyri päť rokov, čo hráme po nemocniciach. Deti sú fascinujúce bytosti, cez ne začínam chápať, akí sú dospelí. Cez ne som opäť schopná veriť v ľudstvo.

Děkuji za rozhovor, Zuzana Štancelová

Foto z archivu Jany Tothové

Nadnárodní společnost VWR International ve Stříbrné Skalici se rozšiřuje o nový výrobní závod a nabízí atraktivní pracovní pozice

Společnost VWR International s. r. o. ve Stříbrné Skalici je pobočkou nadnárodní společnosti VWR International, LLC, sídlící v Pensylvánii v USA, která je globálním distributorem laboratorního vybavení s obratem přes 4,5 miliardy USD. Má pobočky ve 35 státech světa a zaměstnává více než osm tisíc lidí. Značku VWR znají především vědci, výzkumní pracovníci, lékaři či pedagogové, kteří potřebují výrobky firmy pro svou každodenní práci – od laboratorního skla, produkty pro molekulární biologii, chemikálie, přístroje až po ochranné pomůcky. Společnost celosvětově nabízí téměř 5 milionů výrobků a lze říci, že produkty VWR se významně podílejí na vědeckých projektech po celém světě.

Česká pobočka firmy VWR ve Stříbrné Skalici si dokázala v rámci nadnárodní společnosti vybudovat významné postavení. Ředitele společnosti VWR International s. r. o., Ing. Petra Moravce jsme se zeptali, jak si česká pobočka „stojí“ v porovnání s ostatními státy.

V konkurenci všech ostatních států jsme byli oceněni za rok 2015 cenou za nejlepší zákaznický servis. Za minulý rok jsme letos v lednu v Berlíně převzali ocenění za nejlepší stát v segmentu VWR4 Production, což je sortiment pro čisté prostory a ochranné pomůcky.

Rozvoj VWR ve Stříbrné Skalici bude pokračovat i díky dalšímu projektu, o kterém padlo rozhodnutí v prosinci 2016. Náš význam v rámci korporace dál poroste tím, že budeme zajišťovat z České republiky služby pro ostatní státy. Nyní v březnu byla založena společnost VWR International Europe Services s.r.o., která bude fungovat jako centrum sdílených služeb. Bude zajišťovat činnost finančních oddělení VWR v ostatních státech v Evropě.

Nyní vás čeká další velký projekt. O co se konkrétně jedná?

Zhruba před rokem koupilo VWR americkou firmu Therapak s obratem cca 60 mil. USD. Společnost

Therapak se specializuje na výrobu kitů pro klinické studie, které jsou nezbytnou podmínkou uvádění nových léků na trh. Therapak má vedle Kalifornie a Georgie v USA provoz také blízko Londýna. VWR má potenciál tento byznys dále rozvíjet. Vloni v květnu se začalo uvažovat o tom, že by vznikl v Evropě další výrobní závod. Byl jsem osloven se zadáním vypracovat projekt a Česká republika byla nakonec vybrána jako nejvhodnější místo. Ve Stříbrné Skalici tak nyní zahajujeme stavební práce na úplně novém výrobním provozu. Zahájení výroby se plánuje již v září tohoto roku.

Bude vaše firma nabízet nové pracovní pozice?

Ano, náběh výroby na podzim 2017 přinese cca 10 pracovních míst. Po postupném rozšiřování výroby v dalších měsících se plánuje navýšení až na zhruba 60 pracovníků. Výrobní kapacita bude připravena na přibližně 120 pracovních míst. Tu bychom měli plně využít začátkem roku 2019. Přibližně 80 procent pracovníků bude kompletovat plastové komponenty do kitů, včetně jejich značení a opatření dokumentací. Bude se jednat o práci vsedě, v čistých prostorách s řízenou teplotou vzduchu. Bude to tedy velmi příjemné prostředí určené s ohledem na charakter prá-

Bližší info na <https://cz.vwr.com>

ce zejména pro ženy. Zbytek budou pracovní pozice v administrativě. Domnívám se, že podobná pracovní příležitost v okolí není a že místa budou atraktivní i pro lidi z okolních měst. Uvažujeme o možnosti svozu zaměstnanců na náklady firmy.

Jak náročné období vás čeká v nejbližší době?

Oba nové projekty beru jako příležitost, která se neodmítá. Je to

sice spousta práce a starostí, ale máme již sešláhaný tým schopných lidí a věřím, že se nám z VWR v České republice podaří vybudovat významnou součást celé korporace. Přestože vím, že nebude lehké sehnat nové kvalitní zaměstnance, počítám s tím, že budeme zajímavým zaměstnavatelem pro ty, kteří nechtějí dojíždět za prací do Prahy a trávit denně čas v kolonách nebo prostředcích MHD.

V DUBNU DO PIVOVARU VELKÉ POPOVICE

Vyrazte na výlet do jednoho z nejkrásnějších pivovarů v Čechách – do Popovic. V dubnu tam bude obzvláště živo! Chystají se hned dvě akce, které určitě stojí za to navštívit.

Zážitkový program
Kozlova škola čepování

VYDEJTE SE NA POCHOD KRAJINOU BARONA RINGHOFFERA

V sobotu 22. dubna můžete návštěvu pivovaru spojit s tradičním Pochodem krajinou barona Ringhofferu. Ten startuje v 9.30 v Mirošovicích, kde si můžete zapůjčit koloběžky nebo absolvovat trasu, která nabídne 10 zastavení se soutěžními úkoly, pěšky. Samotný pivovar v rámci Pochodu nabídne speciální prohlídky se školou čepování piva, kdy si budete moci vyzkoušet, jaké to je, postavit se za výčep. Na prohlídce si také zasoutěžíte o pivní ceny z Kozlova obchodu. V pivovarském parku kolem dvacáté pokrťte letošní potomky živého maskota pivovaru, kozla Oldy.

Ochutnávka
ve sklepích pivovaru

OSLAVTE NAROZENINY BARONA RINGHOFFERA

Prodloužený víkend od 28. dubna do 1. května nabídne speciální prohlídky pivovaru, které oslaví 200leté výročí od narození zakladatele pivovaru barona Ringhofferu. František Ringhoffer byl významnou osobností své doby, velkým průmyslníkem, starostou Smíchova, ale také poslancem říšského sněmu. Právě o posledním dubnovém víkendu pivovar zahájí novou turistickou sezonu a spustí speciální prohlídky, které vám o baronu Ringhofferu řeknou mnohem více. Zasoutěžíte si o Řád barona Ringhofferu a užijete si také rozšířenou ochutnávku piv, která se v pivovaru vaří.

Historická varna
Pivovaru Velké Popovice

PIVOVAR VELKÉ POPOVICE

Ringhofferova 1

Tel.: +420 323 683 425

E-mail: exkurze@kozol.cz

www.pivovar.kozel.cz

Oriešok pre deti slovenských krajanov nielen v ČR

ORIEŠOK 2017

Časopis pre deti, ktoré rady malujú a čítajú

Časopis pro děti, které rády malují a čtou

Milé deti,

jar tohto roku prišla 20. marca. Nás učili, že jarný slnovrat je 21. marca, ale teraz prišiel o deň skôr. A skutočne sa oteplilo a vyšlo aj usmievavé slniečko. Ale pozor – jar je síce krásne, ale rozmarné obdobie. Často a dlho prší, ale to je v poriadku, veď rastliny vodu potrebujú, ak majú vypustiť zelené lístky a zakvitnúť. Už od konca februára kvitli v záhradkách snežienky, ba i krókusy a bledule. Tieto otužilé kvietky sa neboja ani snehových prehánok a chladného počasia, ktoré ale prichádza aj v apríli, ba dokonca niekedy i v máji. Býva nielen chladno, ale i veterno. V minulom týždni deti u nás dokonca púšťali šarkanov. Púšťanie šarkanov vždy patrilo k jeseni, ak pravda fúka správny vietor. A tohto roku fúkal práve na jar. Šarkany sa pyšne vznášali na pozadí krásne modrej oblohy a nahradili zrejme niektoré jarné hry, ktoré, zdá sa, zanikli – či už hra o guľky, skákanie cez švihadlo, Oli, Oli Janko, Zlatá brána otvorená a podobne. Ale deti sa zasa viacej korčuľujú po asfalte na kolieskových korčuľoch, jazdia na skateboardoch, ba i na obyčajných bicykloch. Pohyb vonku je nielen krásny, ale aj zdravý. Užite si ho cez veľkonočné prázdniny čo najviac.

Krásnu, snečnú Velkú noc vám želá vaša redakcia!

HÁDANKA

Urči, ako sa volajú rastliny podľa toho, o čom sa deti rozprávajú.

Urob dva kroky.
1234

1 2 3 4

Šarkan – drak
Oli, Oli Janko – detská hra, pri ktorej sa deti držia za ruky, chodia dokola a jedno z nich je Oli Janko, ktorý musí plniť ich príkazy: kľaknúť si na kolienko, umývať sa, utrieť sa atď.

5 6 7

Padá sneh.
567

1 2 3 4

Chod' na slnko, si bledá.
1234

Pred Veľkou nocou museli chlapci a dievčatá vyniesť zimu z mesta či dediny preč. Volali ju Mamuriena, alebo Morena. Deti ju vynášali na Smrtnú nedeľu. Zo slamy uvili **rozčuchranú** babku, obliekli ju do tmavých, roztrhaných šiat, nabodli na tyč a za spevu Mamuriena, kde si bola?

Na vyšnom konci,
v otrhanom domci.

Čo ti tam dávali?

Sukňu mi driapali...

ju hodili do najbližšieho potoka alebo rieky. Morena musela odplávať do mora, len potom mohla prísť jar. Od potoka či rieky sa už vracali dievčence s letom, **letkom** – malým stromčekom. Dievčatá si zvolili **spomedzi** seba kráľovnú. Kráľovná niesla v ruke letko – stromček, ozdobený stužkami, ďalšia zasa košík, a dievčatá vyspevovali:

Neopúšťajte našu pani kráľovnú, vzali jej muža na vojnu.

Nemá sa ako živiť, musí po dobrých ľuďoch chodiť.

Dajte jej vajíčko, jedno lebo dve, však vám málo ubudne.

A nám do košíčka pribudne.

Dievčatá si po **obchôdzke** vajíčka rozdelili a odložili si ich pre **kúpačov** na Veľkonočný pondelok.

Nastala ďalšia predveľkonočná nedeľa – Kvetná nedeľa. Pred touto nedeľou museli chlapci narezať vetvičky **bahniatok** a rozniesť ich po domoch. Ľudia ich priniesli do kostola **posvätiť**. Nechávali ich v dome po celý rok. Ak niekoho bolelo hrdlo, mal **prehltnúť** posvätené veľkonočné bahniatko a hneď vyzdravel. Posvätené vetvičky chránili dom pred bleskom, krupobitím a ďalšími pohromami. Na Kvetnú nedeľu mamičky piekli zvláštne pečivo. Boli to „vtáčky“ z pramienka kysnutého cesta zviazaného do uzlíka. Z kratšieho konca sa vytvorila hlavička s hroziakom miesto očka. Z dlhšieho

rozčuchranú – neupravenou, střípatou

letko – létčko

spomedzi – ze svého středu

obchôdzka – obchůzka

kúpačov – polévače, šibače

bahniatok – kočiček

posvätiť – posvětit

prehltnúť – spolknout

rajbali dlážku – drhli podlahu

bielizeň – prádlo

obliečky – povlečení

s rapkáčmi – s řečtačkami

pôst – půst

jahňacina – jehněčí

baba – nádivka, jindy bramborák

Napísala
Helena Nosková
Ilustrovala
Zuzana Štancelová

a detské hry

konca sa urobil chvostík. Privolávalo návrat sťahovavých vtákov. Niekde sa pre deti piekli „božie darčeky“ – drobné pečivo v tvare vtákov, zajačikov a tiež praclíky. Mamičky ich vešali ráno na stromy v záhrade a deti si ich chodili oberať.

Vo veľkonočnom týždni ženy a dievčatá veľa upratovali – bielili domy zvonku i zvnútra, **rajbali** dlážky, omývali nábytok, prali **bielizeň**, prezliekali **obliečky**.

Na Zelený štvrtok sa ľudia chodili umývať na potok. Verilo sa, že tečúca voda odnesie všetky choroby. Všetky zvony z kostolov odleteli do Ríma a miesto pravidelného zvonenia chodili po dedine i meste každú hodinu chlapci **s rapkáčmi**. Ľudia často nemali doma hodiny a podľa rapkania odhadovali čas.

Veľký piatok bol a je sviatkom kresťanov. Pripomína ukrižovanie Ježiša Krista a jeho smrť na kríži. Držal sa prísny **pôst**. Niektorí ľudia nejedli po celý deň, iní jedli len veľmi málo, často len suchý chlieb a pili vodu.

Na Bielu sobotu na poludnie prileteli zvony z Ríma. Chlapci prestali chodiť s rapkáčmi a zvony odbíjali zasa každú hodinu čas z kostolnej veže. Ženy a dievčatá piekli okrúhle i pletené koláče, varili údené mäso, piekli **jahňacinu** i veľkonočnú **babu** z mlieka, vajec, údeného mäsa a bylín. Dievčence varili vajíčka a maľovali ich pre kúpačov.

Veľkonočná nedeľa bola veľkým sviatkom so sviatočným obedom z jedál, ktoré dopoludnia svätli kňaz v kostole.

Pondelok bol najveselším dňom. Prichádzali chlapci a muži oblievať dievčatá a ženy vodou s riekankou:

Šibi – ryby, masné ryby,
kus koláča od korbáča...

Poobede chlapci i dievčatá hrávali hry o maľované vajíčka.

DODO a PEPA

Slovensko-český a česko-slovenský seriál

Píše a kreslí Zuzana Štancelová

Aprílové počasie

